

ЗОЛОТИЙ Резерв

№ 4 (13)
ТРАВЕНЬ, 2010 р.

ІНТЕЛЕКТ – НАЙЦІННІШИЙ СКАРБ ДЕРЖАВИ

РЕДКОЛЕГІЯ:

Ректор Університету банківської справи НБУ –
Тамара Смовженко

Проректор УБС НБУ – **Олександр Барановський**

Проректор УБС НБУ – **Григорій Хоружий**

Проректор УБС НБУ – **Анжела Кузнєцова**

Проректор УБС НБУ – **Ірина Кравченко**

Директор Черкаського інституту банківської
справи УБС НБУ – **Микола Дмитренко**

Директор Львівського інституту банківської
справи УБС НБУ – **Ганна Дутка**

Директор Харківського інституту банківської
справи УБС НБУ – **Олександр Тридід**

Директор Інституту магістерської та
післядипломної освіти УБС НБУ –

Тетяна Гірченко

Координатори проекту, підбір матеріалів:

Наталія Кузьма, Уляна Гудима, Вікторія Гнип

Літературний редактор: Ольга Колесніченко

Дизайн і верстка: Олег Пеленичка

Фото на обкладинці: Юрій Дячишин

Засновник і видавець:

Університет банківської справи НБУ
04070, м. Київ, вул. Андріївська, 1

Редакція «Золотого резерву»:

79000, м. Львів, вул. Коперника, 14
pres@lbi.wubn.net

Відділ реклами:

+3 8 067 672 61 28

Свідцтво про реєстрацію:

КВ №13136-2020Р від 23.09.2007р.
Видано Міністерством юстиції

Тираж: 2000 прим.

Передплатний індекс – 99425

Ціна передплати – 36,26 грн за номер

ПІЛЬГОВИЙ передплатний індекс – 37942

Для студентів і пенсіонерів – 16,26 грн за номер

Журнал виходить 9 разів на рік

Передрук будь-яких текстових матеріалів,
опублікованих у журналі, можливий лише за
умови обов'язкового посилання на оригінал

Криза, яку переживає сьогодні світ, змушує усіх нас пригадати призабуте слово «ощадність». Кожен вкладає в нього свій зміст, на початку ж 20-х років минулого століття особливо на Галичині ощадливість була філософією життя. За підтримки Церкви банкіри заохочували населення по-господарському ставитися до грошей, досягати достатку самому, а відтак і сприяти росту заможності всієї країни. Керівники банків доносили до людей розуміння того, що їхні заощадження – це інвестиції в національну економіку, а економічна свобода є підвалиною політичної незалежності. Пастори на чолі з Андреем Шептицьким асоціювали ощадність з умінням обмежувати егоїстичні прагнення, турбуватися про ближніх, любити Батьківщину.

У травні ми святкуємо професійне свято банкірів, яке продовжило прекрасну традицію українців відзначати День ощадності. І сьогодні, як і десятки років тому, ми знову замислюємось над природою грошей. І розуміємо, гроші – це наш час, наш досвід, наші таланти. Тому витрачаймо їх розумно, не розтринькуймо себе на дрібниці!

Антоніна Вінченко,
голова студентської ради Харківського інституту
банківської справи УБС НБУ

КОРОТКО

■ **Бюджетні проблеми з погляду студента.** Проблеми бюджетної системи України та можливості впровадження передового бюджетного менеджменту – головні теми «круглого столу», який відбувся в ЧІБС. Під час таємного голосування учасники заходу визначили чотири найкращі доповіді студентів, серед яких «Тіньова економіка як фактор впливу на державний бюджет України» Ірини Катеруші, «Державний борг України: поточний стан» Анни Капшукової, «Бюджетний дефіцит Греції» Олександра Остапенка, а також виступ Олександра Хамка «Передумови та проблеми формування і використання коштів місцевих бюджетів України».

■ **Анастасія Саворона – переможець Всеукраїнської студентської олімпіади.** 12 травня відбувся I тур 7-ї Всеукраїнської студентської олімпіади на приз АКБ «Укрсоцбанк» за підтримки компанії VISA. Переможцем стала студентка групи 41-БС ХІБС Анастасія Саворона. Загалом учасниками он-лайн-тестування стали 940 студентів з 62 навчальних закладів України. Ті, хто набрав від 5700 балів і дотримався встановлених норм часу, увійшли в рейтинг «ТОП-100 найкращих студентів України». Від УБС до рейтингу потрапило 14 студентів.

■ **Молодь має вчитись долати виклики.** Залучити творчу студентську молодь до науково-дослідницької роботи, підвищити її результативність – саме таку мету поставили собі організатори ІХ науково-практичної конференції студентів та аспірантів Університету банківської справи НБУ, що пройшла 18 – 20 травня у Черкасах. Учасники конференції висловили впевненість, що молодіжна науково-дослідна робота, етапами якої є участь у науково-практичних конференціях, семінарах та «круглих столах» є вагомим складовим формування майбутнього економіста як професіонала, і насамперед як особистості, яка зможе реалізувати себе в сучасному динамічному і непередбачуваному світі.

■ Навчально-методична рада УБС – працюємо на результат!

Уже понад три роки в УБС НБУ працює навчально-методична рада. І хоч її структура ще не є абсолютно досконалою, за досить незначний період вдалось зробити чимало. Власне про результати діяльності цього підрозділу йшлося на засіданні Вченої ради УБС НБУ.

Як повідомила проректор з навчально-методичної роботи УБС НБУ, д. е. н., професор Ірина Кравченко, робота ради була спрямована на формування спільної ідеології підготовки фахівців для фінансово-кредитної сфери, узгодження та координацію навчальної та методичної роботи, запровадження єдиного підходу до організації навчального процесу у всіх інститутах Університету, а також спільну підготовку та удосконалення навчально-методичного забезпечення.

Першим завданням було створення єдиної внутрішньої нормативної бази, що регламентує навчально-методичну роботу в інститутах університету, як результат – уніфіковано відповідні положення, що своєю чергою дозволило розробити спільні навчальні плани та навчально-методичне забезпечення підготовки фахівців з вищою освітою. Протягом звітного періоду було розроблено 378 спільних навчальних програм дисциплін, для формування кожної з яких створювали робочі групи з провідних науково-педагогічних працівників усіх інститутів. Лише у 2009-2010 н. р. навчально-методична рада розглянула та рекомендувала до друку 43 навчальні програми підготовки бакалаврів для I курсу, 73 – для III курсу та 124 – дисциплін підготовки магістрів.

Значну роботу проведено з формування єдиних експериментальних навчальних планів підготовки магістрів з терміном навчання 1,5 року з усіх спеціальностей за 15 магістерськими програмами.

З ініціативи навчально-методичної ради традиційними стали організація та проведення нарад-семінарів завідувачів кафедр інститутів університету: 12-13 березня 2009 р. – на базі Черкаського інституту банківської справи; 12-13 січня 2010 р. – на базі Львівського інституту банківської справи, під час яких розглянули актуальні питання удосконалення навчально-методичної роботи. ■

фото

ФАКТ

■ ЛІБСу – 70!

250 студентів на площі перед Львівською Оперою влаштували флеш-моб: першокурсники ЛІБС УБС НБУ складали різноманітні фігури та виконували складні перелаштування під звуки оркестру академії Сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного. Наприкінці шоу його учасники склали цифру «70» та запустили в повітря святкові кульки. ■

Фото Валентина Концевича

■ В Університеті банківської справи пройшли Нарбутівські читання

124 роки тому народився художник Георгій Нарбут, який розробляв вигляд української гривні. До річниці народження видатного українця в Інституті магістерської та післядипломної освіти Університету банківської справи НБУ відбулись Нарбутівські читання та відкрито музей історії грошей та банківництва УБС НБУ.

Експозиція музею поділена на три частини: історія грошей, історія Національного банку, історія банківництва в Україні. На стендах виставки історії грошей представлено купюри та монети країн, поділених за регіональною ознакою: грошові одиниці країн ЄС, Балтики, СРСР та Царської Росії, Азії, Латинської Америки. Окремим стендом представлено історію гривні українського художника-графіка, автора перших українських державних знаків (банкнот і поштових марок) Георгія Нарбута. Також в експозиції показано ескізи та ілюстрації до книг.

Як розповіла перший директор музею Юлія Плотницька, матеріали експозиції збирали з вересня 2009 року. «Матеріалам, які представлені на стендах, ми завдячуємо студентам та викладачам університету, його випускникам, які приносили грошові знаки, монети, фотографії із своїх домашніх колекцій. Саме завдяки цим людям і створено виставку», – каже пані Плотницька. До речі, першого директора музею, який одночасно став і першим екскурсоводом, обрали самі студенти, які долучилися до створення музею (із груп 501, 503 та 505 ІМПО УБС НБУ).

Серед останніх надбань – подаровані Лесею Нарбут, правнучкою Георгія Нарбута, фотоальбоми робіт великого українського художника.

Після відкриття музею пройшов брейн-ринг, під час якого чотири команди, які були представлені студентами Львівського, Черкаського, Харківського інститутів УБС НБУ та Інституту магістерської та післядипломної освіти УБС НБУ (м. Київ) відповідали на запитання з біографії та діяльності Георгія Нарбута і презентували творче індивідуальне завдання (тема: яким студенти бачать майбутнє української національної валюти). ■

■ КЛУБ ЕКСПЕРТІВ УБС

Із поверненням втрачених заощаджень треба почекати

Коментар експерта Ганни Білокінь, к. е. н., доцента кафедри банківської справи Черкаського інституту банківської справи УБС НБУ щодо продовження кампанії виплат вкладникам Ощадбанку колишнього СРСР.

«Знецінені депозити вкладників колишнього Ощадбанку СРСР – це борги, які, на жаль, доводиться віддавати нам. Питання це активно експлуатують наші політики. Уряд Юлії Тимошенко почав виплату компенсацій, а передвиборча програма Віктора Януковича обіцяє це продовжувати. Але зважаючи на економічну та політичну ситуацію, найближчим часом цього не відбуватиметься. Оскільки цих коштів віддавати фактично ні з чого – у бюджет закладено дуже великий дефіцит. Збільшити ж дохідну частину поки що нереально.

Щоправда, є інший варіант – до мінімального обрізати, як це було під час роботи попередньої урядової команди, фінансування медицини, освіти та науки, спорту та житлово-комунального господарства. За рахунок такої «оптимізації витрат» і назбиралось 6 млрд., які пішли на повернення втрачених заощаджень. Але, крім політичного піару, хіба це комусь принесло користь?» ■

В довгостроковій перспективі стабільність євро буде відновлено

Коментар Віталія Рісіна, к. е. н., декана фінансово-економічного факультету Львівського інституту банківської справи про майбутнє євро

Проблеми євро та Європейського союзу загалом були очевидними ще з моменту створення самого співтовариства. Перше, на що звертали увагу критики створення ЄС, – це те, що до Єврозони увійшли країни з різним рівнем економічного розвитку.

Власне, проблеми в тих країнах, де фінансова система була не настільки міцною, як в розвинутих країнах, створили проблеми для всієї Єврозони. Відтак, внаслідок проблем у бюджетній сфері Греції, Іспанії та Португалії постраждала стабільність євровалюти.

Українська фінансова система не настільки залежна від євро, скільки від долара США. При розрахунках переважної більшості економічних показників в Україні враховується курс долара, і тому зниження курсу євровалюти не матиме суттєвого впливу на стан української фінансової системи. Що більше, це вигідно для фізичних осіб та суб'єктів господарювання, які взяли кредит у євро – обслуговування таких кредитів тепер стало дешевшим.

У довгостроковій перспективі стабільність євро буде відновлено, оскільки в глобальній економічній системі падіння однієї з базових валют, якою і є євро, невігідне для всіх суб'єктів фінансового ринку, тому думаю, що зусилля Європейського центрального банку та Федеральної резервної системи США будуть спрямовані на стабілізацію євро на певному рівні. А от на якому саме – наразі сказати дуже важко. ■

ФАКТ

■ У душі свята

У День перемоги 15 студенток Черкаського інституту банківської справи УБС НБУ у військовій формі зразка 1943 року здійснювали регулювання дорожнього руху на перехрестях центру міста. Як розповіла «Золотому резерву» голова студради ЧІБС Надія Вуйченко, ініціатором проведення реконструкції першого післявоєнного дня була Черкаська міськрада, а студенти ЧІБС її із завзяттям підтримали. «Це дуже цікава ідея, ніби пірнаєш в глибину історії. Дуже цікаво і повчально», – каже студентка.

З її слів, відзначення 65-ї річниці Дня перемоги у ЧІБС розпочалося ще 5 травня, із проведення в академічних групах тематичних кураторських годин, відвідин виставки робіт художників Черкащини на тему Великої вітчизняної війни «Подвигу жити у віках» та відкриття в читальному залі бібліотеки тематичної виставки літератури «Вклонімося великим тим рокам!». 6 травня в актовому залі інституту відбувся святковий концерт за участі ветеранів та учасників Великої вітчизняної

фото

війни – колишніх працівників інституту, по закінченні якого студенти ЧІБС урочисто поклали квіти від колективу працівників та студентів інституту до пам'ятника загиблим воїнам на Пагорбі Слави. ■

Сім'я – першооснова розвитку економіки

Учасники засідання Дискусійного клубу УБС НБУ розмовляли про зв'язок між сім'єю та економікою.

«Сім'я та економіка» – саме під такою назвою в Університеті банківської справи НБУ (м. Київ) відбулося шосте засідання Дискусійного клубу. Його учасники спробували відповісти на запитання: що робить держава як суб'єкт права для сім'ї і що може зробити сім'я як соціальна та економічна одиниця для розвитку економіки та добробуту держави.

Особливістю засідання стало те, що доповідачами та модераторами були студенти Інституту магістерської та післядипломної освіти УБС НБУ, Львівського, Черкаського та Харківського інститутів УБС НБУ.

Участь у дискусії, яка відбувалася у форматі відеоконференції, взяли також д. філософських н., професор ХІБС УБС НБУ Надія Корабльова, д. е. н., професор, проректор УБС НБУ Анжела Кузнецова, д. е. н., професор, завкафедрою фінансів УБС НБУ Олена Лапко, в. о. завкафедрою соціально-гуманітарних дисциплін УБС НБУ Валерій Огієнко, студенти Українського державного університету економіки та фінансів, Національного Університету «Києво-Могилянська академія».

Сім'я і держава взаємозалежні, тому не можна говорити про сильну державу без досягнення економічної та психологічної міцності у сім'ї, і навпаки, – з таким формулюванням погодились усі учасники засідання. Державні програми та концепції розвитку сім'ї в Україні фактично не виконуються, а розвиток економічної системи є недостатнім, щоб забезпечити нормальний соціальний захист сім'ї без допомоги держави.

Як зазначили студенти 505-Фм групи ІМПО Микола Злагода та Олег Карпенко, в Україні розроблено достатню кількість державних програм та концепцій розвитку сім'ї, які мали б законодавчо забезпечувати її захист як суспільної одиниці, проте більшість цих актів не виконуються. Причина – відсутність нормативної бази та недостатнє фінансування. Через недоліки державної політики

з'являються проблеми із міграцією, бідністю, ростом злочинності серед молоді тощо. Тому для того, щоб покращити ситуацію, має покращитися державний менеджмент, а також фінансування.

Натомість інші доповідачі, студенти 501-БСм групи ІМПО Ярослав Омельчук, Євген Ковалюк та Леся Костяна, вважають, що економічна і фінансова міцність держави починається саме з сім'ї. А тому кожному члену сім'ї важливо розуміти, що потрібно, насамперед, не вимагати від держави фінансової допомоги, а віддавати їй свою працю, свій розум, свій талант, тим самим забезпечуючи її процвітання – з одного боку, та примноження власного достатку – з іншого.

На думку Олени Лапко, майбутнє держави залежить від здорової атмосфери та соціального розвитку самої сім'ї. З дітей виростають майбутні керівники держави, тому якщо правильно виховувати їх та закладати у їхню свідомість любов до батьківщини, потім із цієї дитини виросте відповідальний громадянин.

Надія Корабльова звернула увагу на соціально-психологічні зміни, які відбуваються в сім'ї протягом декількох поколінь. З її слів, ці зміни пов'язані із перейманням способу життя західного суспільства, яке існує в координатах суспільства споживання, яке формує прототип людини-одинака, що є бажаним для економіки. Такі люди більше витрачають грошей на себе і є більш незалежними одиницями – на противагу суспільству наших слов'янських предків, де сім'я була більш монолітною з соціальної точки зору. Також, вважає пані Корабльова, через покоління змінився і архетип жінки, яка раніше була берегинею домашнього вогнища, а тепер ще й працює на рівні з чоловіками.

Загалом учасники засідання дискусійного клубу прийшли до висновку, що держава і сім'я – взаємопов'язані категорії. Сім'я є базовою цеглиною економіки, держава процвітає, якщо у ній живуть фінансово сильні сім'ї. На думку усіх учасників дискусійного клубу, державна політика повинна пропагувати сімейні цінності, здоровий спосіб життя. Лише тоді можна говорити про повноцінний розвиток сім'ї. ■

Валентин Концевич

Юлія Дедюхіна: «Музей ЛІБС – це повага до минулого і охоронець історії нашого інституту»

Оновлену експозицію музею Львівського інституту банківської справи відтепер можна оглянути у 2-х нових виставкових залах.

У рамках святкування 70-річного ювілею у Львівському інституті банківської справи урочисто відкрито оновлений музей. Його заслужено вважають гордістю львівського банківництва. Адже експонати музею розкажуть не лише про діяльність навчального закладу в різні періоди його існування, а й про історію та розвиток банківської справи в Галичині наприкінці ХІХ століття. Є тут і виставка-колекція обчислювальних і друкарських машин 30-40 років минулого століття. З чого все починалось і як вдалось зібрати таку раритетну колекцію – про це ми спілкувались Юлією Дедюхіною, архіваріусом та зберігачем експонатів музею ЛІБС УБС НБУ.

– Юліє Георгіївно, як виникла ідея створити музей?

– Ця ідея належить ректору УБС НБУ Тамарі Смовженко. У 1995 році, будучи тоді керівником нашого інституту, Тамара Степанівна отримала підтримку колективу ЛІБС, Асоціації банків Львівщини, і розпочалися роботи із втілення проекту. Завдяки наполегливій праці керівників та працівників інституту музейні фонди поступово поповнювались новими експонатами. 12 травня 2010 року музею виповнилось 15 років, і нині ми маємо нагоду обсервувати оновлену його експозицію у двох нових виставкових залах. Ця дата перегукується з ювілеєм навчального закладу – 10 травня інституту виповнилось 70 років.

– Розкажіть детальніше про експозицію музею?

– Фонди музею зберігають багато матеріалів, які свідчать про діяльність навчального закладу в різні періоди його існування. Серед них документальні архівні матеріали – листи, накази, свідоцтва, грамоти. Фотоматеріали, навчальні посібники, навчально-технічні засоби та навчально-методична література. Є фотостенди, які розповідають про діяльність закладу, керівний склад, педагогічний колектив та випускників.

У фондах музею зберігаються різноманітні матеріали про історію та розвиток банківської справи в Галичині. Фотоек-

«Зараз дивишся на ці раритети, і відчуваєш себе, ніби в машині часу...»

спозиція «Львів фінансовий» представляє банківські установи Західного регіону кінця ХІХ – початку ХХ століття.

Сучасні світліни презентують оновлені приміщення банківських установ, корпуси навчального закладу.

Привертає увагу і нумізматична колекція, експозиція паперових грошей, облігацій, цінних паперів. У музеї зберігаються документи про видатних банкірів-випускників, корифеїв своєї справи.

– Які раритети найбільше зацікавляють відвідувачів?

– Це виставка-колекція обчислювальних і друкарських машин у розділі «З історії банківської справи в Україні». Тут представлено техніку різних типів і поколінь, починаючи з випуску 30-40 років. Її використовували у банках, ощадка-

сах, на таких машинках навчалися колись наші студенти. Ці експонати відображають розвиток облікових банківських операцій.

Саме ця техніка справляє незабутнє враження на відвідувачів музею. Це далекі пращурі сучасних комп'ютерів, про яких наші студенти навіть склали пісню:

«Як динозаври зникли рахівниці,
їх не придбаєш навіть у столиці,
вони на пенсії вже раритет,
бо їм давно знайшли еквівалент.
На арифмометрах пізніше рахували –
складали, множили-ділили, віднімали,
але прийшов такий момент –
і арифмометрам знайшли еквівалент».

Зараз дивишся на ці раритети, і відчуваєш себе, ніби в машині часу. Сучасна молода людина, побачивши, наприклад, логарифмічну лінійку, на запитання: «Як ви думаєте, що це?» відповідає: «Термометр». Ось чому так важливо простежувати історію і не згубити жодного з експонатів її розвитку. Бо музей – це повага до минулого і охоронець історії навчального закладу.

– Як експонати потрапляють до музею?

– Різними шляхами – деякі зібрані самі працівники вищу, деякі – подаровані. Так, випускник 1966 року Олексій Фігура подарував музею колекцію із 60 ювілейних монет колишнього Радянського Союзу. Частина з них представлена в постійній експозиції, розміщеній в аудиторіях. Працівник бібліотеки ЛІБС Наталія Олексіївна Ємкова подарувала музею арифмометр. Тамара Смовженко – чимало ювілейних монет України, старовинні цінні папери. Львівські банки передали обчислювальну техніку минулого століття.

Відвідувачі дарують книги, фотографії, картини, диски, довідники, сувеніри. Ми, звичайно, вдячні за подарунки, адже серед них є й особливо вартісні, пов'язані з історією нашого навчального закладу. ■

Розмовляв Валентин Концевич

Любов Семів: Наш дружній та креативний колектив здатний долати будь-які висоти!

«У ХХІ ст. ми повинні перейти від управління технологічними процесами, економічною діяльністю до управління людьми. Через ефективну діяльність персоналу досягається 85% ефективності всіх процесів в організації»

В. Леонтьєв,
лауреат Нобелівської премії з економіки

10-літній ювілей відзначає цього року кафедра економіки та управління персоналом Львівського інституту банківської справи УБС НБУ. Цей, здавалося б, невеликий проміжок часу відзначений своїми віхами розвитку та становлення, звершеннями та здобутками, успіхами та гордістю. І тут навряд чи достатньою буде математична характеристика, адже ця кафедра не просто одна із одинадцяти подібних, що працюють у структурі інституту. Це кафедра, яка виховує еліту управлінців, здатних запалювати інших працівників загальносуспільними цінностями та окреслювати нові висоти для командних досягнень.

Завідувач кафедри, доктор економічних наук, професор Любов Семів переконана: в епоху розвитку інноваційних технологій і цифрової техніки саме персонал кожної компанії, установи, банку залишається найціннішим ресурсом в економіці.

– Любове Казимирівно, можете пригадати як відбувалось становлення кафедри?

– Кафедра економіки та управління персоналом розпочала свою діяльність 2000 року. Її першим завідувачем був к. е. н., доцент Мирослав Кульчицький.

Через рік її було перейменовано на кафедру «менеджменту, економіки та соціології». З приходом завідувача к. е. н., доцента Романа Семіва розпочався новий етап розвитку навчально-методичної та наукової роботи, формування високопрофесійного та дружнього колективу.

Водночас із навчальним процесом провадили і науково-дослідну роботу. На замовлення Департаменту персоналу НБУ працівники кафедри під керівництвом Романа Семіва розробили систему щорічної оцінки персоналу структурних підрозділів НБУ, яку, за рішенням Правління НБУ, використовують як елемент оцінки працівників. При кафедрі почала свою робо-

ту лабораторія консалтингово-маркетингових досліджень.

Викладачі активно організовували та керували науково-дослідною роботою студентів. Під керівництвом викладачів Рим Н. Н., Шегшинської Н. З., Босак О. В., Дубовик О. В. було підготовлено низку студентських наукових робіт, що були відзначені на регіональному та загальноукраїнському конкурсах бізнес-планів, а це дозволило втілити в життя близько 20 реальних бізнес-проектів.

Мої колеги – надзвичайно доброзичливі, оптимістично налаштовані, виховані, толерантні, талановиті люди, яким властиве чуття інновацій. Кожен з них – це самотутня особистість.

У 2008 році кафедра здобула статус випускаючої. Це було надзвичайно вагоме досягнення. Адже на той час шестеро штатних викладачів підготували таку потужну методичну базу для 30 навчальних дисциплін, яка вразила найавторитетніших фахівців України з управління персоналом, що були у складі ліцензійної комісії.

Тому вже у вересні 2008 року вперше набрали групу студентів для навчання за спеціальністю «Управління персоналом та економіка праці», що започатковує новий якісний етап в історії розвитку кафедри та інституту за-

Досьє

Народилася 12 червня 1950 р., у м. Жовква Львівської обл. У 1972 році закінчила Львівський держуніверситет ім. І. Франка. Загальний стаж роботи 36 років.

Любов Казимирівна активно займається науковою діяльністю, є автором 140 наукових публікацій, серед яких: 10 монографій (одна одноособова), близько 100 статей у фахових та міжнародних наукових виданнях. Була виконавцем 13-ти науково-дослідних тем (у п'яти – керівником теми, восьми – відповідальним виконавцем). У 2004 р. Любов Казимирівна захистила докторську дисертацію на тему «Регіональна політика розвитку людських ресурсів в умовах трансформації економіки України».

У колективі Любов Казимирівна заслужила повагу та авторитет як науково-педагогічних працівників, так і студентської молоді. Серед особистих якостей відзначається високою працездатністю, толерантністю, скромністю.

галом. Від того часу кафедра називається «Економіка та управління персоналом». Саме в цей період мені пощастило долучитись до цього працюючого, дружнього, креативного колективу, який здатний здолати будь-які висоти з усмішкою та студентським запалом.

- Які переваги дає навчання на цій спеціальності, які перспективи відкриваються перед студентами та випускниками?

- Насамперед ця спеціальність дозволяє поєднувати високу професійну майстерність у сфері банківської справи, фінансів, обліку та аудиту із «людинознавчи-

ми» дисциплінами, такими як психологія, управління персоналом, конфліктологія, ділове спілкування, менеджмент. Замисліться над деякими цифрами: за статистикою, 10% людства є управлінцями. Мабуть, не випадково, що від загального обсягу прийому до нашого інституту саме 10% – це студенти нашої спеціальності. Тому ми з усмішкою завжди кажемо нашим первачкам: «Озирніться навколо, бачите – яка численна родина студентства нашого вишу, – це ті, кого вам доведеться вести за собою у дорослому професійному житті.»

Головні переваги спеціальності – це глибоке вивчення дисциплін, що забезпечує формування управлінця широкого профілю як основи його конкурентноздатності на ринку праці. Також базова сучасна економічна освіта і поєднання вивчення фахових дисциплін з участю в науково-дослідних темах, проектах тощо.

- Ви працюєте в цьому колективі з вересня 2008 року. Поділіться своїми враженнями про працівників кафедри і студентів?

- Головною цінністю кафедри є колектив фахівців, які формують потужний соціальний капітал УБС. Взаємини відзначаються високим рівнем довіри, підтримки та взаємодопомоги.

Оскільки кафедра є чи не наймолодшою в інституті (середній вік працівників 38 років), нам властивий високий динамізм (рухаємося вперед швидше, ніж в інших установах), що забезпечує досягнення запланованих завдань. Адже за словами героя казки Л. Керолла «Аліса в країні чудес», необхідно бігти, щоб залишитись стояти на місці.

Мої колеги – надзвичайно доброзичливі, оптимістично налаштовані, виховані, толерантні, талановиті люди, яким властиве чуття інновацій. Кожен із них – це самобутня особистість. Проте тільки об'єднавшись, кафедра може засвітитись новими яскравими гранями, досягти запланованих цілей.

Щодо студентів, переважно – це чемні, виховані діти (принаймні я їх так сприймаю), з багатогранними талантами. Серед студентів вишукують тих, хто може стати спадкоємцем наших здобутків. І такі студенти є. Серед п'ятикурсників – Мар'яна Попеляста, яка у 2009 р. брала участь у науковому дослідженні теми «Удосконалення управління людськими ресурсами в структурних підрозділах НБУ в умовах економіки знань». Високі здобутки в університетських конкурсах мають студенти групи 502-ОА Христина Лешага, Ірина Криль, Леся Корнута, Оксана Яськів. Талановитою молоді багато, і весь наш колектив намагається заохочувати її до наукової роботи.

- Ви казали, що кафедрі властивий високий динамізм, тоді, будь ласка, поділіться, які головні завдання для неї на найближче майбутнє?

- Прочитую слова великого німецького мислителя Гегеля: «Сприймаючи людей такими, як вони є, ми робимо їх гіршими. Ставтесь до людей так, немов вони вже стали тим, ким могли би бути. Цим Ви допоможете їм стати кращими».

Тож головне завдання для викладацького колективу – бути ближчим до студента, бути його другом за для кращого розуміння – щоб розкрити потенціал і вміння, а також допомогти йому стати тим, ким він хоче. Викладачі кафедри намагаються не тільки навчати, а також навчатися у студентів.

Упродовж найближчих років ми також працюватимемо над тим, аби забезпечити якість навчального процесу відповідно до європейських стандартів і на цій основі створити передумови для акредитації бакалаврату зі спеціальності «Управління персоналом та економіка праці» та підготувати базу для ліцензування магістратури зі спеціальності. ■

Це цікаво!

Вік – 10 років

Стать – на 100% жіноча

Вік працівників – середній 38 років

Кількість навчальних дисциплін – 26

Штатні працівники (читай, працівниці) – 8

Кандидати наук – 4

Доценти – 3

Доктори наук – 1

Професори – 1

Кількість нагород – 7 на кожного штатного працівника

Видатні імена кафедри – О. В. Босак, У. Є. Гузар, О. В. Дубовик, Н. Н. Рим, О. М. Рибчак, Н. Й. Реверчук, Л. Б. Сіверська, Л. К. Семів, Н. З. Шегинська

Команда, яка працювала на розвиток кафедри – М. І. Андрушків, М. А. Вознюк, Т. Д. Гірченко, М. І. Кульчицький, О. Є. Кузьмін, Є. В. Крикавський.

Основні здобутки – 50 студентів (101 та 201-УП групи) напряму «Управління персоналом та економіка праці»

Мрії – гендерна рівновага на кафедрі!!!

Збільшення інвестування – питання № 1 для українських вишів

На думку експертів, ця проблема має вирішуватись за рахунок збільшення плати за навчання, активізації науково-дослідної діяльності та підтримки держави

Одна з причин високої популярності вищої освіти в Україні – її відносно низька вартість. З одного боку – це добре, адже дозволяє залучати студентів з-за кордону, позитивно впливає не лише на міжнародний імідж навчального закладу і його доходи, а й економіку регіону, де він розташований. З іншого боку, саме плата за освітні послуги є основним джерелом інвестиційного забезпечення українських вишів, на відміну від, скажімо, Польщі, де ВНЗ фінансуються також з публічних джерел країни та фондів ЄС. Доброго в цьому, зрозуміло, мало.

Вкрай необхідною є розробка цілого комплексу заходів з активізації наукової роботи вишів

Відтак перед українськими ВНЗ найбільш гостро постає проблема збільшення інвестування, насамперед для підтримання сучасного рівня матеріально-технічного та кадрового забезпечення. Питання лише в тому, за рахунок чого отримати додаткові кошти? На думку заступника директора з наукової роботи Львівського інституту банківської справи УБС НБУ Олексія Другова, українські виші повинні поступово збільшувати плату за навчання. Це, вважає експерт, залежатиме від рівня конкуренції на ринку послуг вищої освіти, темпів і основних показників розвитку української економіки та цін на аналогічні послуги за кордоном. «Прискорення темпів економічного зростання України стимулюватимуть зростання ціни на навчання, – каже він. – Для прикладу, збільшення доходів населення створить підстави для збільшення попиту на вищу освіту, що за незмінної пропозиції збільшить ціни».

Із Олексієм Друговим погоджується к. е. н., доцент кафедри банківської справи Черкаського інституту банківської справи УБС НБУ Вікторія Костоґриз. Проте експерт додає, що вирішити проблему збільшення інвестування вишів лише за рахунок збільшення оплати за навчання буде несправедливо по відношенню до споживачів освітніх послуг. «Треба також шукати інші джерела таких інвестицій, – каже пані Костоґриз. – Одним

За даними Держкомстату, в I півріччі 2008 року ВНЗ виконали лише 10,5% фундаментальних та 15,1% прикладних наукових досліджень, що проводились в Україні. Це при тому, що загальні обсяги витрат на них по відношенню до ВВП в Україні у декілька разів нижчі за Європейські стандарти – 0,90% від ВВП в Україні проти 2,5% ВВП в ЄС.

із них є розвиток науково-дослідної діяльності ВНЗ. Це допоможе нашій країні стати більш технологічно розвинутою, а ВНЗ – поліпшити своє матеріальне становище. Виші мають пропонувати власні наукові розробки, а держава оплачувати їх або ж принаймні сприяти пошуку фінансових ресурсів».

Експерти погоджуються, що силами однієї держави та ВНЗ розвивати український науково-дослідний потенціал буде важко. На думку Олексія Другова, вкрай необхідною є розробка цілого комплексу заходів з активізації наукової роботи вишів. Зі світової практики основними кроками в цьому напрямі мають стати: збільшення частки інвестування науки, що розподіляється на грантових засадах, створення інноваційно-дослідницької інфраструктури при ВНЗ (бізнес-наукових центрів, бізнес-інкубаторів), де бізнес зможе ефективно співпрацювати з наукою, давати замовлення і бачити результати співпраці. Крім того, йде мова про активізацію міжнародної наукової співпраці українських вишів, що дозволить залучати їх науково-педагогічних працівників до здійснення європейських науково-дослідних розробок, що їм цілком під силу, а замовникам коштуватиме дешевше.

16% доходів Кембриджського університету – за рахунок поліграфічних та видавничих послуг

Ще один спосіб заробити – розвивати інші платні послуги. До прикладу, 16% доходів Кембриджського університету – від поліграфічних та видавничих послуг. Це, зокрема, доходи від поширення університетської преси, копіювальних та брошурувальних послуг. Натомість в Україні видавництво університетської преси є радше збитковим, справою для підтримки іміджу ВНЗ. Чому б не обладнати корпуси навчальних закладів ксероксами та брошурувальними апаратами і мати від цього чималий дохід, замість того, щоби змушувати студентів оплачувати ці послуги в навколишніх центрах та магазинах?

Сприятиме збільшенню доступності вищої освіти для громадян і водночас покращуватиме рівень інвестування розвитку системи освітнього кредитування. «На жаль, сума коштів, що виділяється для фінансування цієї програми, є мізерною і реально не впливає на доходи ВНЗ, – каже Олексій Другов. – Український досвід банківського освітнього кредитування нетривалий і обмежений ресурсною базою банків та високим рівнем кредитних ризиків. Хоча це – альтернатива публічному фінансуванню отримання громадянами вищої освіти.

Для порівняння:

ВАРТІСТЬ НАВЧАННЯ В КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ для здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра становить 40 тисяч гривень (за чотири роки), тобто 5 тисяч доларів США, а загальна вартість чотирирічного навчання у Краківському економічному університеті – 22 400 злотих. Це на 60% більше від вартості аналогічного навчання у КНЕУ.

У КЕМБРИДЖСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ВАРТІСТЬ НАВЧАННЯ ПОДІЛЯЄТЬСЯ НА ТРИ СКЛАДОВІ: плата самому Університету, плата за навчання в коледжі, який безпосередньо надає освітні послуги, та плата за проживання у гуртожитку. У 2008/09 навчальному році студент сплачував за чотири роки навчання приблизно 87 тисяч доларів США, що у 17 разів більше, ніж у КНЕУ. У США ціни на навчання в системі вищої освіти є ще більшими. ■

Коментар

Катерина ЗАРЕМБО,
аналітик програми «Зовнішня політика» Міжнародного центру перспективних досліджень

Говорячи про вартість навчання, треба розрізнити вартість навчання офіційну та фактичну. Остання, на мою думку, є мінімум вдвічі більшою через корупцію. По-друге, для українського рівня життя вартість навчання не є низькою, хоча здається такою порівняно з європейськими університетами. Питання в іншому: українські університети є дуже відсталими технологічно. Саме технічна модернізація може виправдати збільшення вартості навчання, проте це залишається на розсуд кожного окремого університету.

Так само необхідні кардинальні антикорупційні реформи та перехід на європейську модульну систему, коли студент сам обирає курси, які хоче слухати. Так у кожного викладача з'явиться стимул розробляти якісні курси, і відбір найкращих є природним. ■

У цьому випадку держава компенсує студенту частину або всі відсотки за наданою банком позикою, а студент оплачує «тіло» кредиту після закінчення навчання, коли вже працевлаштований і платоспроможний».

Зі світового досвіду, державі значно вигідніше компенсувати відсотки за банківським кредитом, ніж просто оплачувати навчання студентів на державне замовлення. Тим паче, це стимулює студента краще вчитись, оскільки він знає, що йому треба сплатити кредит. Без знань він не отримає високооплачуваної роботи, яка дозволить компенсувати витрати. Як наслідок, вигода усім – банку, у формі доходу на позику, державі – зменшення навантаження на бюджет, студенту – стимули для старанного навчання. Зрозуміло, що в умовах посилення фінансової кризи нелогічно говорити про активізацію надання банками освітніх кредитів, але в перспективі, кажуть експерти, цей напрям має стати одним із основних. ■

Валентин Концевич

Віл Гудхеєр: Освіта – це інвестиція часу та коштів у майбутнє

Високий рівень навчального закладу визначається тим, наскільки його випускники готові працювати на технологічний прорив, – переконаний Голова клубу ректорів Європи

Освіта – це інвестиція часу та коштів у майбутнє, яка забезпечить тому, хто добре вчиться, високооплачувану роботу та статус у суспільстві. У цьому переконаний Голова Клубу ректорів Європи, Президент Міжнародного віденського університету, доктор Віл Гудхеєр. Про новітні освітні тенденції та про виклики, які стоять сьогодні перед вищою освітою, пан Гудхеєр розповів в ексклюзивному інтерв'ю «Золотому резерву». Із відомим науковцем ми поспілкувались під час його візиту до Києва, де він зустрівся зі студентами Університету банківської справи НБУ.

– Навчання в європейських країнах коштує дорого. Чи виправдовують себе інвестиції в освіту?

– Так, звичайно. Освіта – це інвестиція часу та коштів у майбутнє, яка забезпечить тому, хто добре вчиться, високооплачувану роботу та відповідний статус у суспільстві. Треба завжди пам'ятати, що вкладаючи в освіту, ви вкладаєте у своє майбутнє.

– В Україні досить гостро є проблема працевлаштування випускників вишів. Як подібні проблеми вирішують в Австрії?

– Проблема працевлаштування є у всіх країнах і особливо гостро постає перед молодими людьми віком 26-

27 років. Особливо тими, які мають великі амбіції щодо працевлаштування у великих фінансових корпораціях та фірмах. Звичайно, мова йде не про те, що студент, який добре навчався і закінчив університет, одразу здобуде роботу у ТОП-менеджменті якоїсь великої корпорації. Для цього йому ще треба буде вчитися та здобувати досвід, але, наприклад, із першим місцем роботи навчальний заклад йому допоможе.

Основним недоліком України є постійна зміна керівництва держави, тобто політична та адміністративна нестабільність

Наша система освіти передбачає роботу спеціальних інформаційно-аналітичних центрів при ВНЗ, що допомагають студенту вибрати напрям навчання, який забезпечить їх професією, затребуваною на ринку, та стабільною зарплатою згодом, вищою, аніж у робітників без відповідної кваліфікації. Ці центри вивчають си-

туацію на ринку праці і можуть проконсультувати абітурієнта, який ще не визначився із вибором, про те, які спеціальності найближчим часом матимуть попит. Також ці аналітичні центри запрошують до себе представників банків та фінансових корпорацій (якщо йдеться про фінансовий напрям), які проводять співбесіди із студентами, і так вирішується питання першого місця праці. Також наші студенти активно самі шукають собі роботу, використовуючи можливості мережі Інтернет.

– В Україні обговорюється ініціатива укрупнення вищих навчальних закладів. Як Ви ставитесь до такої ідеї?

– До питання кількості вищих навчальних закладів треба підходити дуже обережно. Так, звичайно, добре, коли в одному місті є лише один університет, де може навчатися багато студентів за багатьма напрямками. Але також не треба забувати про користь методик навчання у малих університетах, де викладачі мають можливість приділити студенту більше персональної уваги, аніж у мегауніверситетах.

– Які недоліки Ви бачите у великих та, відповідно, у малих університетах?

– Мінус маленьких університетів у тім, що вони, на відміну від великих ВНЗ, не достатньо забезпечені не лише потрібною кількістю навчальних корпусів та викладачами, а й новітніми освітніми технологіями. Тому недостатнім є рівень тих освітніх послуг, які вони надають. Відповідно студент, який навчається у великому університеті, має більше шансів вивчитися на якісного спеціаліста, та у подальшому добре працевлаштуватися, аніж студент, який вчиться в маленькому університеті. Втім, у дрібніших університетах є свій плюс. Йдеться про спілкування – у великих університетах лектор читає лекцію тисячній аудиторії, і не може приділити їй стільки уваги, скільки здатен приділити викладач, який спілкується із маленькою аудиторією. У першому випадку ми маємо більше самостійної роботи студента та більше «зазубрювання», у другому – професор вчить розуміти процеси, які досліджує його предмет. Тому до реформування ВНЗ треба ставитись максимально зважено.

– Українські університети не входять до рейтингів ТОП-100 кращих ВНЗ Європи та світу. На Ваш погляд, у чому причина – в низькому рівні освітніх послуг?

– Мені важко відповісти на це запитання, втім упевнений, що причина не у рівні освітніх послуг, а в тому, що викладачі ВНЗ мають застосовувати найновіші методики навчання і вчити актуальної тематики – те, що було актуально 3 роки тому, зараз вже не є актуальним, оскільки еволюція технологій є дуже швидкою. Треба проаналізувати, хто лідирує у рейтингах – в ширшому розумінні мова не про найкращий ВНЗ, а про те, наскільки його випускники готові працювати на технологічний прорив, який і визначає лідируючі позиції компаній та країни загалом. Для цього викладачі ВНЗ мають бути більш мобільними, щоб могли ділитися інформацією зі світом, і ці процеси мають відбуватися як на європейському, так і на світовому рівні.

Якщо ж говорити про українські університети, то я не бачу причин, щоб вони не могли увійти до рейтингів найкращих ВНЗ. У вас все ще попереду.

– Аналітики освітньої галузі прогнозують тенденцію щодо розширення мережі брендів університетів у інших країнах. Скажімо, зараз в Україні немає філіалів всесвітньовідомих ВНЗ. Їх не цікавить український ринок?

– У мене є сумніви щодо достовірності таких прогнозів. Багато відомих європейських університетів не

мають своїх філій у США, і навпаки – американські університети не відкривають філій у Європі. Це дороге задоволення, бо треба будувати корпуси з усією відповідною інфраструктурою. До прикладу, я чув, що в Україні представлений Вісконсинський університет (Ред: Українсько-американський гуманітарний інститут «Вісконсинський Міжнародний Університет (США) в Україні»), проте не впевнений, що це філія Вісконсинського Міжнародного Університету (місто Вауатоса, штат Вісконсин, США). Це зовсім інший навчальний заклад, який, по суті, є українським, і працює на Україну. Так само університет у Відні, ректором якого я є, – за назвою він є Віденський міжнародний університет (Австрія), але філій в інших країнах він не має. Ми зацікавлені у тому, щоб студенти приїжджали навчатися до нас, і саме у нас отримували той високий рівень знань, тоді не відбуватиметься розпорошування конкурентоздатності самого навчального закладу.

До питання кількості вищих навчальних закладів треба ставитись дуже виважено

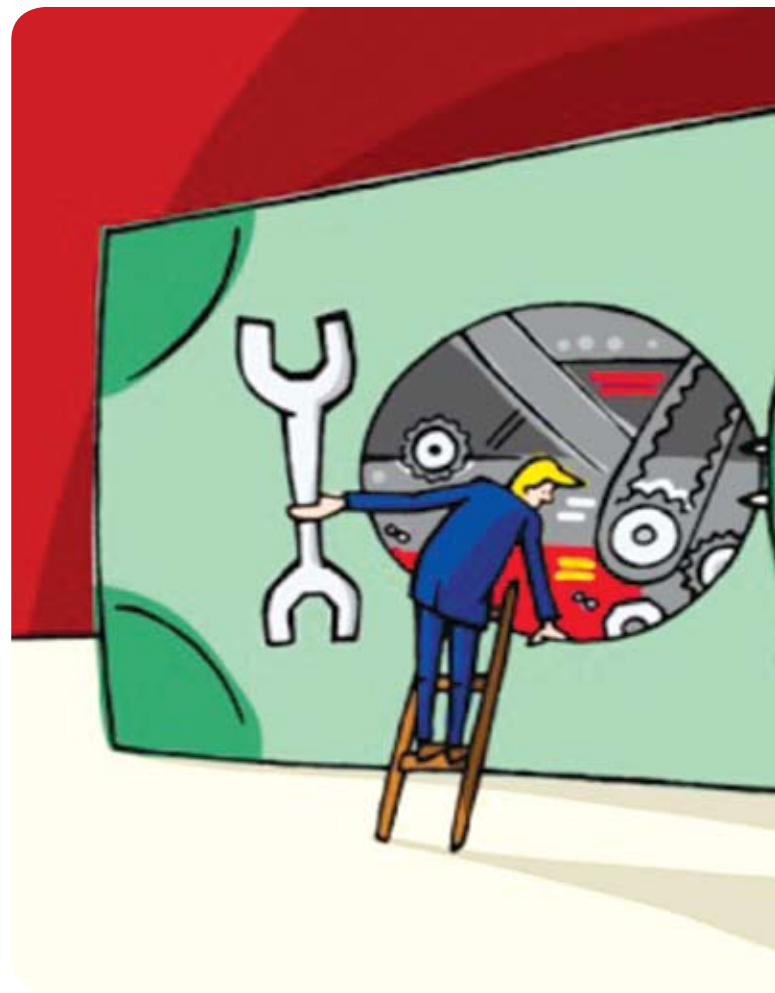
– Уже кілька років Ви співпрацюєте з Університетом банківської справи Національного банку України. Зокрема ректор УБС НБУ Тамара Смовженко є членом Клубу ректорів Європи, який Ви очолюєте. Як виглядатиме співпраця у найближчій перспективі?

– Клуб ректорів Європи порівняно дуже молода організація, яка зараз активно розвивається та працює. Головною метою роботи організації є налагодження мостів між вищими навчальними закладами не лише Європи, а й світу, щоб так сприяти мобільності викладачів та студентів навчальних закладів, визнанню кредитів та навчальних програм різних ВНЗ. Членами Клубу є понад 90 навчальних закладів не лише з Європи, а й світу – наша організація вже переросла суто європейські межі і стала міжнародною – до нас входять університети із Південної Америки, Індії. Ми шукаємо порозуміння між навчальними закладами і розбудовуємо єдиний інтернаціональний простір вищої освіти.

УБС НБУ, як важливого та надійного партнера Клубу, запрошуватимемо на всі заходи – наступний має відбутися в Турині, і ми будемо раді побачити там ректора УБС НБУ.

– Якими Ви бачите новітні тенденції в галузі освіти? Чи відбуватимуться якісь трансформації в ній?

– Найбільші зміни пов'язані з Болонським процесом, до якого тепер долучається Україна. Основним недоліком України є постійна зміна керівництва держави, тобто політична та адміністративна нестабільність. Звичайно, це питання вибору – українці самі обирають собі владу. Правильний, прагматичний, а не емоційний вибір дозволить Україні здійснити назрілі реформи у всіх галузях і посісти провідні позиції у Європі. Подивімося на Україну – це велика держава, яка має величезні ресурси та потенціал. Передусім мова йде про агропромисловий комплекс, який треба навчитися вміло використовувати, враховуючи величезний європейський ринок збуту. Під це треба розробити розумний менеджмент, державні програми, зокрема й освітні, тощо. Я переконаний, що незабаром так і станеться. ■

Створення «бридж-банку» сприятиме підвищенню довіри населення до банківської системи та зміцненню фінансової безпеки в Україні

«Бридж-банк»: врятувати, а не ліквідувати

В умовах негативних тенденцій у банківській системі України гостро постає питання врегулювання та оптимізації механізмів роботи із збанкрутілими банками. Кількість проблемних банків в Україні (17 банків, у яких введено тимчасову адміністрацію, два з яких є найбільшими за розміром активів) спонукає до пошуку нових методів, які б дозволили відокремити якісні та «токсичні» активи. Одним із таких методів є створення «бридж-банку», ефективність якого уже роками підтверджує досвід США.

Формування системи врегулювання неспроможності банків, поглиблення ролі й відповідальності учасників системи забезпечення фінансової стабільності є центральними завданнями організації банківського нагляду та законодавства кожної країни. Повноваження й функції страховиків депозитів щодо різних аспектів організації врегулювання неспроможності банків також мають свою специфіку, зумовлену суспільно-політичними цілями й завданнями. Проте, незважаючи на особливості в частині обов'язків страховиків депозитів, процес урегулювання неспроможності банків має вирішальне значення для системи гарантування вкладів (СГВ) та органів системи фінансової безпеки загалом.

Ліквідація, продаж чи реорганізація?

З усіх можливих засобів врегулювання ситуацій з проблемними банківськими установами в Україні на сьогодні застосовується лише ліквідація та продаж банку іншому власникові. Останній спосіб є найменш витратним, але головною проблемою залишається пошук покупця. Альтернативний варіант роботи з проблемними банками, як правило, бажаніший, ніж ліквідація, оскільки завдяки йому значно розширюються джерела для розрахунків зі всіма кредиторами та не підриває довіри до банківської системи.

Захист депозитів у випадку банкрутства банку є однією з найважливіших функцій системи страхування депозитів. Коли застрахована депозитна установа опиняється на межі банкрутства, пріоритетним є вжиття заходів з реорганізації. Реорганізація може здійснюватись у таких формах: злиття – об'єднання підприємства-боржника з фінансово стійким підприємством; поглинання – придбання підприємства-боржника підприємством-санатором; поділ багатопрофільного підприємства на окремі юридичні особи за видами діяльності.

Ефективність будь-якого процесу реорганізації полягає у швидкості, безперервності та найменших витратах. У випадку малого банку швидка реорганізація зводить до

мінімуму негативні наслідки для місцевої громади. Якщо ж йдеться про велику або системну установу банкрутство може негативно вплинути на національну економіку. Тому швидкість у вирішенні проблеми є вкрай важливою. Досвід США показує, що для збанкрутілих установ є три основні методи врегулювання проблемних банківських установ: операції з придбання активів та прийняття зобов'язань (загалом створення «бридж-банку»), відшкодування депозитів та операції з допомоги чинному банку (Рис. 1).

«Бридж-банк» – залишаємо якісні активи

З цього набору методів врегулювання проблемних банків розглянемо метод створення «бридж-банку» (bridge bank). Це вид операції з продажу активів та передавання зобов'язань тимчасово створеному банку (Рис. 2). За такої схеми до «бридж-банку» переходять якісні активи та застраховані вклади, а проблемні активи та незастраховані вклади ліквідуються. Застрахованими є вклади або частина вкладів, що не перевищує ліміту страхового покриття. При цьому страховик депозитів сплачує певну суму для покриття різниці між вартістю застрахованих депозитів і вартістю активів, переданих перехідному банку. Згодом перехідний банк продається шляхом проведення прозорого тендеру. В США перехідний банк є новим тимчасовим державним банком з повним циклом обслуговування, ліцензований Управлінням контролера грошового обігу та є підконтрольний ФКСД. Його створюють для заповнення прогалини між банкрутством банку та часом, коли ФКСД зможе провести його продаж третій стороні на задовільних умовах. Серед причин створення «бридж-банку» головною є можливість взяти під управління страховиком депозитів складний великий банк, що став неплатоспроможним, та стабілізувати його. Додатковий час дозволяє також провести оцінку фінансового стану банку всіма зацікавленими сторонами. Всі

ці функції можуть здійснюватися, не перешкоджаючи виконанню щоденних операцій перехідного банку з його вкладниками. Публічне розголошення серйозних фінансових проблем великого банку може спричинити проблеми з ліквідністю та спричинити недовіру до банківської системи загалом. Після заснування перехідного банку ФКСД зберігає гарантії щодо застрахованих депозитів та може надавати прями позики перехідному банку.

Коли створювати «бридж-банк»?

За результатами опитування ССД, членів Міжнародної Корпорації Страховиків Депозитів (МАСД), підставами для використання бридж-банку в країнах – учасницях були такі:

- банк із привабливим бізнесом може збанкрутувати перш ніж буде знайдено для нього покупця;
- для підтримки операцій банку-банкрута;
- у випадку, якщо банк-банкрут занадто великий: немає достатніх для здійснення виплат коштів або ж недостатньо часу, щоб організувати продаж активів банку потенційним покупцям;
- у разі, коли кількість збанкрутілих фінансових інститутів занадто велика й усі банкрутства відбулися протягом короткого проміжку часу.

При цьому, за результатами досліджень МАСД, в різних країнах створення «бридж-банків» має різні законодавчі підстави для їх функціонування, зокрема:

- деякі країни мають стандартні операційні процедури (СОП) для застосування методу бриджу-банку;
- у деяких країнах існують певні вимоги до капіталу бридж-банків, як наприклад, у Колумбії або Японії, тоді як у США й Кореї їх немає;
- у деяких країнах «бридж-банк» є членом системи страхування депозитів.

Загалом алгоритм створення «бридж-банку» виглядає так:

1. Оцінка активів збанкрутілої установи;
2. Закриття збанкрутілого банку та введення відповідальної особи, яка керує майном збанкрутілої установи;
3. Аналіз витрат, який має показати, що оцінені витрати на функціонування перехідного банку є меншими, ніж у випадку прямого відшкодування депозитів;
4. Створення наглядовим органом (страховиком депозитів) «бридж-банку» для отримання часу, необхідного для налагодження операцій;
5. Оцінка потенційними покупцями стану банку-банкрута для підтвердження їх цінних пропозицій.

Організація роботи «бридж-банку» у США

Поширився метод створення «бридж-банків» у США, де вони можуть функціонувати два роки, з можливістю продовжити цей термін трічі по року. З 1987 до 1994 ФКСД використовувала метод перехідного банку 10 разів, створивши 32 перехідні банки зі 114 окремих установ.

Перший перехідний банк з'явився 1987 року в США відповідно до «Акту про конкурентну рівність у банківському бізнесі», згідно з яким обов'язки щодо створення перехідних банків покладаються на Федеральну корпорацію страхування депозитів. Перехідний банк («бридж-банк») – це тимчасовий національний банк, замовлений Службою контролера грошового обігу й організований ФКСД для прийняття та надання послуг клієнтам банку-банкрута. Під національним банком у США розуміють комерційний банк, організований федеральним урядом.

Діяльність «бридж-банку» у США починається з обрання радою директорів ФКСД головного виконавчого директора для здійснення повсякденних операцій та призначення ради директорів, створеної з персоналу ФКСД. Рада директорів перехідного банку є відповідальною за виконання бізнес-плану банку та за інші управлінські та наглядові функції. За радою директорів ФКСД залишається право впливати на остаточне рішення щодо реорганізації установи та здійснювати продаж активів банку. Протягом 10 днів після отримання ліцензії Рада директорів перехідного банку повинна розробити і впровадити стратегію та процедури здійснення операцій відповідно до бізнес-плану, підготувати поточний бюджет. Якщо головний виконавчий директор і Рада директорів перехідного банку потребують підтримки чи додаткової експертної оцінки проблемного банку, вони можуть найняти консультантів на короткий термін.

Перехідний банк створюється, щоб перекрити часовий розрив між настанням неплатоспроможності банку та періодом, коли ФКСД зможе здійснити його задовільний продаж третій стороні. Так, перехідний банк дає ФКСД певний час для забезпечення контролю над банком-банкрутом, стабілізації ситуації та ефективного продажу. ФКСД вивчає, спостерігає за рівнем ліквідності та визначає, наскільки необхідним є кредит ФКСД.

Основні функції «бридж-банку»

Управління активами. Головною метою посадових осіб перехідного банку щодо активів є утримання вартості працівників та визначення проблемних активів, які мають бути переведені до ліквідатора. Встановлюються реалістична ринкова вартість активів та створюються відповідні резерви. Проводиться повна інвентаризація активів з метою визначення та оцінки проблем збанкрутілого банку. Найбільш проблемні активи з найменшим потенціалом поліпшення, серед яких непрацюючі активи, нерухомість та активи, пов'язані з махінаціями, залишаються у збанкрутілому банку чи переводяться до ліквідатора. В США в період від 30 до 90 днів після ліцензування перехідного банку, активи можуть бути переведені до ліквідатора чи, в рідкісних випадках, повернені до перехідного банку від ліквідатора.

Кредитування. Для запобігання значному впливу клієнтів перехідний банк намагатиметься підтримати рівень їх довіри. Перехідний банк може надавати обмежені позики та погашати деякі зобов'язання, зроблені попередньо установою, якщо це не спричинить додаткових втрат для установи. Якщо ж позичальник не може оплатити повної суми боргу і якщо передбачається, що потенційні витрати на судовий процес будуть значними, то перехідний банк може досягти компромісного рішення з позичальником, приймаючи меншу за повну суму плату.

Розрахунки за зобов'язаннями. Перед закриттям збанкрутілого банку ФКСД вирішує, чи передавати всі, чи тільки застраховані депозити перехідному банку. Зазвичай, передають тільки застраховані депозити. Клієнти з незастрахованими депозитами поділяють втрати разом з ФКСД. ФКСД повинна сповістити всіх вкладників, що їхні рахунки були переведені до перехідного банку і вкладники, своєю чергою, повинні контактувати з «бридж-банком» для підтвердження своїх вкладів. Непідтвержені депозити повертають до уряду відповідного штату. Правління перехідного банку вирішує, чи підтримувати, чи знижувати відсоткові ставки за депозитами збанкрутілого банку. ФКСД вимагає, щоб ставки залишалися однаковими перші 14 днів; вкладників повинні попередити про зміну ставки за сім днів.

Підтримка ліквідності. ФКСД переглядає рівень ліквідності збанкрутілого банку на підготовчій стадії

створення перехідного банку. Вона проводить моніторинг рівня ліквідності, щоб визначити – перехідному банку буде достатньо його власних коштів чи він потребуватиме кредитів ФКСД. Перехідний банк також намагається відновити кредитні лінії та відповідні відносини з іншими установами, що підтримувались збанкрутілим банком.

Зв'язки з громадськістю. Коли ФКСД призначено ліквідатором збанкрутілого банку, вона інформує населення про свої дії та плани щодо відновлення збанкрутілої установи. Відбувається інформування громадськості про всі важливі події під час функціонування перехідного банку, серед яких продаж банку та ім'я покупця.

Крім США, успішно практикують створення «бридж-банків» Корея, Тайвань та Японія. Особливістю корейського досвіду є те, що перехідний банк створюється як квазідочірня компанія Корейської компанії гарантування депозитів на строк до трьох років, з можливістю продовження часу роботи на один рік. Перший перехідний банк у цій країні було створено 2005 року для прийняття рішення щодо двох ощадних банків. У Японії перехідні банки можуть створюватися терміном до двох років із пролонгацією на один рік. Вперше такий досвід тут було застосовано 2002 року для вирішення долі двох збанкрутілих банків. Перехідному банку не довелося проводити операційної діяльності, оскільки покупців знайшли дуже швидко. Другий бридж-банк у Японії було створено в 2004 році для запобігання потенційним банкрутствам банків у майбутньому.

Продаж та закриття «бридж-банку»

Продаж та закриття перехідного банку є подібними до продажу та закриття інших збанкрутілих банків. ФКСД вимагає принаймні від 16 до 24 тижнів для відповідної підготовки до продажу, що передбачає збирання інформації, знаходження потенційних покупців, домовленість про проведення аналізу фінансового стану потенційними покупцями, отримання та аналіз цінових пропозицій від них.

«За» і «проти»

Створення «бридж-банку» має як позитивні, так і негативні сторони.

До позитивних належать такі:

- метод створення «бридж-банку» є переважним з погляду додаткових строків урегулювання та збереження функцій банку-банкрута;
- «бридж-банк» сприяє збільшенню довіри з боку вкладників і кредиторів фінансового інституту;
- створення «бридж-банку» дозволяє витрати час як наглядовому органу (страховикові депозитів) для пошуків потрібного покупця, так і потенційним покупцям для оцінки вартості банку, щоб сформулювати свою комерційну пропозицію;
- активи банку, зазвичай, коштують дорожче в умовах діючої установи.

До потенційно негативних сторін можна зарахувати:

- можливе збільшення витрат для страховика депозитів або держави, оскільки вони стають тимчасовими власниками проблемного банку з метою його подальшого продажу. Отже, збільшуються витрати на урегулювання й адміністративні витрати;
- цей метод може виявитися більш витратним для страховика депозитів, оскільки для створення

Рис. 1 Шляхи врегулювання проблемних фінансових інститутів у США

«бридж-банку» може знадобитися більше часу й зусиль, ніж на альтернативні методи врегулювання. За відсутності потрібного покупця або зацікавлених осіб щодо купівлі може піти більше часу, ніж було заплановано.

«Бридж-банк» по-українськи

Метод створення «бридж-банку» є актуальним тільки для великих банків, оскільки малі та середні економічно доцільніше або ліквідувати, або продати активи та приймати зобов'язання через прямий продаж. Так, запровадження методу створення «бридж-банку» сприятиме вирішенню питань з проблемними великими банками, що дозволить:

- підвищити довіру до банківської системи;
- виграти час наглядовому органу та потенційним покупцям без незворотних втрат;
- мінімізувати системний ризик внаслідок покриття усіх зобов'язань;
- підвищити ринкову вартість «бридж-банку» в умовах діючої установи;

Свою чергою, використання цього інструменту в Україні потребуватиме:

- уніфікації методики аналізу активів проблемного банку та ринкового середовища для вибору методу врегулювання проблеми неплатоспроможного банку за принципом найменшої вартості;
- визначення юридичної особи, яка буде здійснювати оцінку переданих «бридж-банку» активів (НБУ, незалежні експерти);
- розробки порядку оприлюднення результатів оцінки активів «бридж-банку» та порядку надання матеріалів для власної оцінки таких активів потенційним покупцям;
- забезпечення конфіденційності інформації, наданої потенційним покупцям, з метою уникнення ризику отримання ними нечесної переваги;
- закріплення на законодавчому рівні визначення «бридж-банку», його функцій, прав та повноважень керівництва, термін його дії, порядок створення, продажу та ліквідації тощо;
- законодавчо визначеного порядку оголошення та проведення тендерних процедур з продажу «бридж-банку», оформлення комерційних пропозицій з боку потенційних покупців.

Ірина Серветник,
аспірант кафедри банківської справи
УБС НБУ

Рис. 2 Методи врегулювання проблемних банків

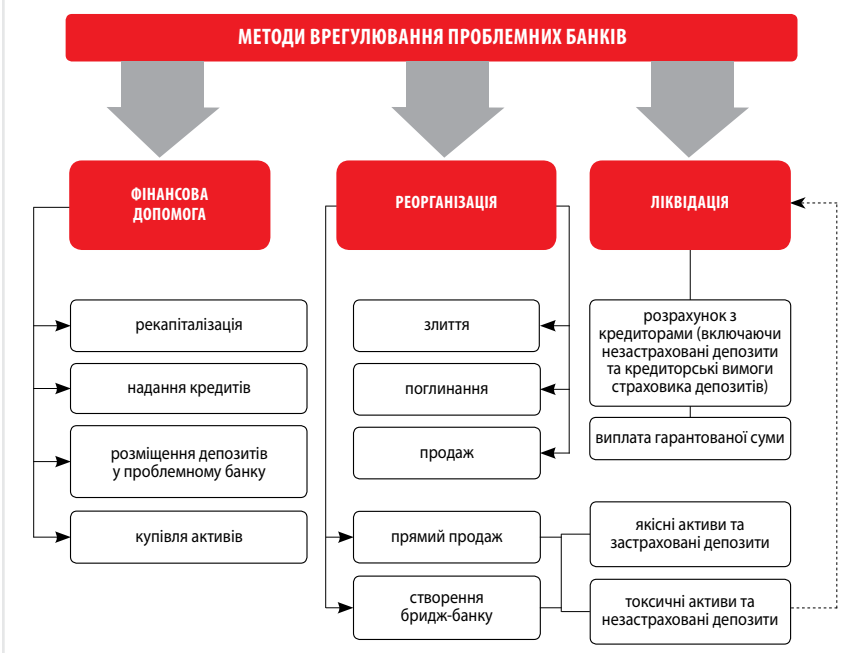

Рис. 3 Середня кількість застосування методів врегулювання проблемних банківських установ за останні 10 років серед учасників МАСД

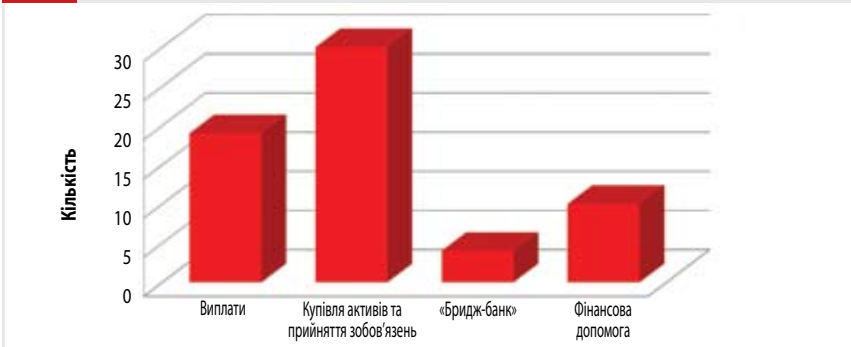
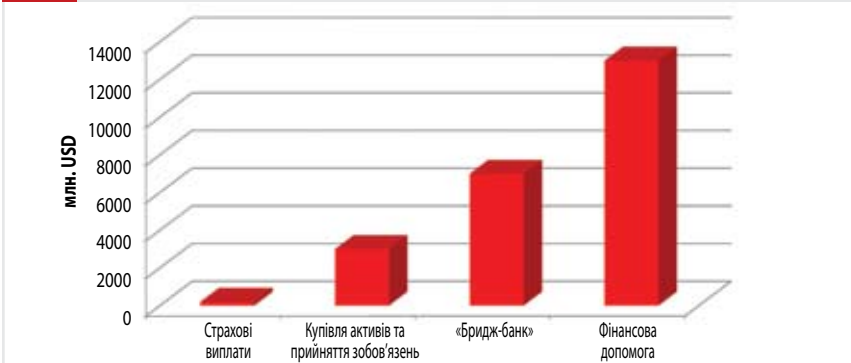

Рис. 4 Середній розмір активів проблемних банків за останні 10 років серед учасників МАСД.

Банківська система у посткризовий період: соціальний аспект

Сьогодні майбутнє банківської системи України є найбільш актуальним з часів здобуття нашою державою незалежності. Зусилля провідних економістів та експертів банківського сектору спрямовані на пошук шляхів виходу із кризової ситуації. Світова фінансова криза, відсутність у попередні роки стратегічного бачення розвитку банківської системи та нестабільність призвели до того, що банки зіштовхнулися з базовою проблемою – втратою довіри населення до банківської системи.

Банки – генератори змін

Під час розгляду перспектив банківської системи не повністю, на нашу думку, вивчається головний акцент проблем сучасних українських банків – відсутність бачення ролі банків у суспільстві та цивілізованої філосо-

Філософія банківського бізнесу в Україні потребує докорінних змін: врахування соціальних аспектів та стратегічного бачення діяльності фінустанов

фії ведення банківського бізнесу. Часто вживаючи слово «криза», ми бачимо проблему, хоча насправді кризові явища є наслідком тих проблем та помилок банкірів, які були допущені впродовж попередніх років. З огляду на це сьогодні гостро постала потреба зміни філософії банківського бізнесу і формування такої, яка б базува-

лася на врахуванні соціальних аспектів та стратегічного бачення діяльності банківських установ. При цьому розуміння необхідності змін має бути в самих банківських установах, адже ніякі регуляторні дії держави в цьому напрямі не будуть ефективними.

Говорячи про кризу, треба зважати, що її передумовами є сукупність низки факторів, які умовно можна розділити на економічні, політичні, соціальні та глобальні. Криза в Україні стала своєрідним самозахистом банківської системи та суспільства від невмілого та нерационального ведення банківського бізнесу. Не маючи ефективної стратегії розвитку, думаючи про надшвидкі прибутки, банки втратили контроль над рівнем ризикованості власної діяльності. При цьому було втрачено саму філософію діяльності банків з соціальною роллю, яку відіграють сучасні банки. Банки забули про соціальний аспект, який нерозривно пов'язаний з економічним.

Впродовж останніх років банки забули про соціальний аспект, який нерозривно пов'язаний з економічним

Криза є циклічним явищем, її неможливо спрогнозувати чи уникнути, але зробивши правильні висновки з попередніх стресів, можна реформувати банківську систему та зменшити руйнівні наслідки нових кризових явищ. Поряд із глобальними причинами базовою причиною сучасної кризи стала системна нестабільність у політичній, економічній та соціальній сферах. Недосконале законодавство та нестабільність не дозволяли банкам впродовж останніх років ефективно планувати свою діяльність, вживати заходів для реалізації стратегії їх діяльності.

Повернення довіри – завдання № 1

Більшість вчених сьогодні схилиються до думки, що сучасна фінансова криза в Україні є наслідком кризи моральної. Відомо, що приватний інтерес є основою розвитку економіки, але важливо, що при цьому мало хто за останні роки задумувався про загальнолюдські цінності, без усвідомлення яких неможливо побачити майбутнього в діяльності будь-яких установ, зокрема і банків.

Рівень довіри населення до банків України в листопаді 2007 року становив 26,9%, а за станом на березень 2010 року коливається у межах 7-9%

Найболючішою на сьогодні проблемою банків є необхідність відновлення довіри клієнтів. Адже в центрі банківської діяльності є клієнт, з грішми якого і працює банк. Як свідчить сучасна практика, втрата довіри клієнтів до одного банку неминуче призводить до зменшення рівня довіри до банківської системи загалом. Відомо, що банківська діяльність можлива тільки там, де є довіра громадян до своєї держави та її фінансової системи, суб'єктів господарювання один до одного, влади та бізнесменів до суспільства. За даними компанії GfK Україна, рівень довіри населення до банків України

Сучасна криза – це шанс, який обов'язково треба використати для якісних реформ у банківській сфері України.

в листопаді 2007 року становив 26,9%, у листопаді 2008 року цей показник упав до рівня 11,7% і на березень 2010 року коливається, за даними різних джерел, у межах 7-9%.

Для більшої ефективності діяльність банків в напрямі відновлення довіри клієнтів має набувати ознак системності. Виходячи з цього, сьогодні треба збільшити рівень прозорості діяльності банків, створити імідж соціальної привабливості, дотримуючись вимог корпоративної та соціальної відповідальності.

Порятунок – нова філософія бізнесу

Створення та упровадження нової філософії ведення банківського бізнесу є не достатнім, щоб зробити правильні висновки з помилок попередніх років. Сьогодні необхідно, щоб усі працівники банку – від Голови правління до пересічного виконавця – зуміли відчутти необхідність змін у сприйнятті основної мети діяльності банків, клієнта як основи цього процесу та суспільства загалом. Сьогоднішня криза – це криза не стільки грошей чи управління, це криза довіри. Цей елемент втрачений у більшості бізнес-відносин: банки не довіряють клієнтам, а вкладники – банкам, суб'єкти господарювання втратили довіру до своїх контрагентів. Відновлення довіри – один із найскладніших викликів сьогодні для банківської системи. Сучасна криза – це шанс, який обов'язково треба використати для якісних реформ у банківській сфері України.

Першочергові завдання

1. На сьогодні є необхідність аналізу причин кризи в банківській системі України як наслідку невмілого ведення банківського бізнесу в попередні роки;
2. Базовою причиною сучасної кризи стала відсутність філософії функціонування банку як складової суспільства;
3. Сьогодні постала гостра потреба внесення змін до банківського та податкового законодавства, які дозволять банкам забезпечити їх цивілізоване функціонування;
4. Нагальною є проблема відпрацювання механізму роботи банків із проблемними кредитами та обмеження сукупного кредитного ризику банків;
5. Головним завданням банків сьогодні має стати відновлення довіри клієнтів до банківської системи загалом;
6. Необхідно наростити ресурси Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, щоб вони могли покривати суми вкладів хоча б у двох системоутворювальних банках країни;
7. Банкам слід зосередитися на своєму іміджі в суспільстві, адже репутаційний ризик є чи не найбільш загрозливим. ■

Ярослав Омельчук,
Інститут магістерської та післядипломної освіти
УБС НБУ (м. Київ)

Де зберігають заощадження українці: в банку чи в банці?

Традиційно наприкінці травня Україна відзначає День ощадності. Для Університету банківської справи НБУ – це особливе свято, адже на державному рівні його відзначають саме з ініціативи нашого навчального закладу. Тож журналісти «Золотого резерву» вирішили з'ясувати, наскільки традиції заощадження близькі українцям і чи далеко нам ще до європейських стандартів.

Згідно з результатами досліджень консалтингової компанії «Делойт Туш Томагу», Україна лідирує за кількістю громадян, які вважають, що криза вплинула на їх особисте фінансове становище. Так, реальні доходи українців у 2009 році скоротилися на 8,5%. В середньому у країнах-учасниках опитування вплив кризи відчули 41% опитаних, в той час як в Україні – 74% респондентів. При цьому найбільше постраждали малозабезпечені верстви населення та люди поважного віку. Водночас після завершення кризи в Україні очікується зростання продажу, не порівнюване з жодною європейською країною. 42% опитаних заявили, що планують витратити більше після того, як економічна ситуація стабілізується.

Попри кризу, українцям вдається і відкласти гроші «на чорний день». За даними Державного комітету статистики, видатки та заощадження населення у 2009 році зросли на 6,2% порівняно з 2008 роком, а приріст заощаджень становив 82 млрд грн.

Про те, що наші співвітчизники докладають відчутних зусиль до створення резерву «на чорний день», свідчать і дослідження «IMAS International», проведені за підтримки «Erste Group». Згідно з ними, близько 68% українців вважає заощадження важливими, що зближує їх з сербами і австрійцями (69% громадян цих країн теж дотримуються такої думки). В ЄС

Українці все ще віддають перевагу заощадженням у готівці, тоді як європейці – банківським рахункам та карткам, страховим та накопичувальним програмам

більше накопичують лише румуни і угорці (83 і 85% громадян відповідно прагнуть відкласти гроші). Водночас найменше відкладають у Європі чехи, де цей показник становить 57%.

Щоправда, накопичувати такими темпами і в таких обсягах, як це роблять європейці, українцям не вдається. Через досить низький рівень доходів на душу населення (у 2009 році середньоукраїнський показник становив 14 606,2 грн), питома вага споживчих витрат у структурі сукупних витрат вітчизняних домогосподарств залишається надмірно високою – близько 90%. Майже 60% своїх доходів наші співвітчизники витрачають на продукти харчування, тоді як в країнах ЄС цей показник в середньому становить 15%. Середній рівень заощаджень там сягає 13,9%, в Україні – лише 9,2%. Зокрема в Німеччині у заощадження громадяни вкладають

16,7% свого прибутку, в Словенії – 16,4, Австрії – 16,3, Іспанії – 10,2%.

Якщо говорити про форму заощаджень, то українці віддають перевагу готівці, тоді як австрійці для заощаджень використовують ощадні книжки, ощадні рахунки і картки (78%), а чехи вкладають у будівельні спілки (49%), страхування життя і державне пенсійне забезпечення (34%).

Водночас українці вміють не лише відкласти гроші, а й демонструють свою готовність залюбки брати в борг, якщо грошей на покупку не вистачає. Так, за даними Європейської іпотечної асоціації, минулого року майже 80% працездатного населення України мало кредитні зобов'язання. Щоправда, за сумою кредитних коштів ми все ще відстаємо від розвинених країн. У списку з 33 країн Україна посідає 29 місце. Чемпіонами з іпотечного кредитування в Європі є данці, у яких сума іпотечного кредиту на душу населення – 40,5 тис. євро. У Норвегії це 36,3 тис. євро, в Голландії – 35,9 тис. євро, тоді як в Україні... всього 300 євро.

Проте, якщо говорити про загальну суму іпотечної заборгованості, то наша країна є на 22 місці з цифрою 13,96 млн євро. До порівняння, в Угорщині ця сума – 15,6 млн євро, в Люксембурзі – 15,9 млн євро. Значно більшою є сума загальної заборгованості у росіян – 28,8 млн євро. Лідерами ж у цьому списку є німці (1,14 млрд євро), французи (700,8 млн євро) та іспанці (674,4 млн євро). Найбільш обережно до життя в борг ставляться громадя-

Для Університету банківської справи НБУ День ощадності – особливе свято, адже на державному рівні його відзначають саме з ініціативи нашого навчального закладу

Попри кризу, українцям вдається відкладати гроші «на чорний день». Видатки та заощадження населення у 2009 році зросли на 6,2%, а приріст заощаджень становив 82 млрд грн.

ни Словаччини і Кіпру (іпотечна заборгованість там 8,53 і 8,5 млн євро відповідно), ще менше іпотекою користуються латвійці (7,2 млн євро) та естонці (6,2 млн євро).

Щодо валюти кредитування, то для українців ближчі не гривні, а американські долари. Так, на початок 2010 року в Україні на гривневі кредити припадало 27,7%, на позики в доларах США – 68,9%, на кредити в євро – 1,9%. Тобто сумарна питома вага валютних кредитів фізособам досягла 72,3%. До прикладу, наші східні сусіди віддають перевагу своїй національній валюті – в Росії на валютні кредити фізичним особам припадає всього 11,3%. ■

Валентин Концевич

Історія Свята ощадності

У 1920-1930-х роках на теренах Галичини діяло близько 80 банківських установ. Аби залучити кошти власне в українські ощадні установи, а також кооперативні й акційні банки для розбудови українського промислу та сільського господарства, в містах і селах Східної Галичини, починаючи з 1927, щороку проводили Свята ощадності. Під час них відзначали найкращих банківських працівників і громадських діячів, заохочували до акумулювання заощаджень населення для розвитку українського національного виробника у складних умовах іноземного поневолення.

Свята невдовзі стали масовими. Перед їх проведенням лунали патріотичні відозви, які закликали громадян бути свідомими господарями й об'єднатися в спільній справі відродження української державності. Керівники банків доносили до людей розуміння того, що їхні заощадження – це інвестиції в національну економіку, а економічна свобода є підвалиною політичної незалежності.

Активно підтримувала пропаганду ідей ощадності й Церква. Зокрема митрополит УГКЦ Андрей Шептицький був переконаний, що тільки побожні люди спроможні побудувати добрий економічний лад, оскільки їхньою метою є не лише особисте збагачення, а й загальний добробут держави.

Після Другої світової традицію відзначення Свята ощадності відновила українська діаспора в Канаді, США та Бразилії. А на початку 2000-х пошукова група у складі студентів і науково-педагогічних працівників під керівництвом ректора Університету банківської справи НБУ, доктора економічних наук, професора Тамари Смовженко провела масштабну науково-дослідну роботу та запропонувала відновити Свято ощадності в Україні. Ініціативу підтримав Сергій Тігіпко, Голова НБУ у 2004-2006 роках. Упродовж двох років намагалися утвердити його на державному рівні. Спільні зусилля увінчалися указом Президента України від 6 березня 2004 року – в календарі з'явився День банківських працівників. ■

Хто і як заощаджує

Тоді як споживачі Німеччини, Великої Британії, Франції та Австрії намагаються скорочувати щоденні витрати в багатьох сферах, робити такі заощадження не вважають за потрібне респонденти Іспанії та Польщі. У цих двох країнах приблизно один із трьох опитаних повідомив, що їхня родина нічого не робить для того, аби зменшити витрати сімейного бюджету.

4 з 10 споживачів у Німеччині, Нідерландах та Австрії намагаються купити їжу та напої якомога дешевше. На противагу цьому серед росіян та італійців більше таких, що економлять на одязі та взутті (49% та 43% відповідно). Рідше відвідувати паби та ресторани також стає способом обмежити щоденні витрати: зокрема, в Німеччині (48%), Франції (45%), Австрії (41%) та Італії (42%) громадяни економлять саме так.

Споживачі, особливо в Росії та Німеччині (45% та 42% відповідно), намагаються відтермінувати великі покупки на зразок автомобілів. Респонденти Франції та Німеччини утримуються від відвідин кінотеатрів та концертів. І лише кожен третій споживач у Німеччині, Австрії, Франції, Нідерландах та Великій Британії намагається зекономити на вартості відпустки.

Менш ніж 40% британських та 27% данських респондентів відповіли, що заощаджують завдяки скороченню витрат на енергію, опалення та кондиціонер. Купівля дешевих залізничних та авіаквитків є способом заощаджень кожного четвертого у Великобританії, Німеччині та Австрії.

Отже, найпопулярнішими методами заощадження в Європі є такі:

- Купувати дешеві продукти та напої;
- Відтермінувати великі покупки, наприклад, автомобілі та посудомийні машини;
- Не так часто відвідувати кафе, бари та паби

Жінки заощаджують частіше, ніж чоловіки

Загалом, жінки в Європі заощаджують частіше за чоловіків: зокрема, вони економлять на їжі та напоях (42% проти 34%), менше витрачають на одяг та взуття (43% проти 36%) та рідше купують газети й журнали (24% проти 18%). ■

Результати дослідження GfK Association
«Щоденні заощадження в Європі»

Управління безпекою – що треба знати?

Імідж банку, його бренд та корпоративна культура – це також важливі об'єкти захисту в банку

У банківській сфері проблему безпеки розуміють як ніде краще. Адже працювати там доводиться з великими грошовими коштами і в середовищі надзвичайно привабливому для зловмисників. І хоча зараз основу стабільної роботи будь-якого банку становить фінансовий розвиток, і основною загрозою вважають шахрайство з рахунками і вкладками, а також неповернення кредитів, питання забезпечення фізичної охорони для банків залишається також актуальним.

Серед проблем захисту банківської діяльності від зовнішніх та внутрішніх загроз дедалі більше актуалізується необхідність забезпечення охорони фінансових ресурсів, захисту конфіденційної інформації, майна і персоналу банку, створення дієвих механізмів фінансового захисту банківської системи. Безумовно, передусім проблемою опікуються власники банку, його акціонери, які турбуються про розвиток свого бізнесу і несуть за нього матеріальну, моральну і соціальну відповідальність, якщо, звичайно, банку не відведено ролі кримінальної організації. Безпека банку турбує також і клієнтів – постійних і нових юридичних осіб, а також аналогічну частину фізичних осіб, які є вкладниками, позичальниками і користувачами будь-яких банківських послуг. Ця проблема актуальна і для фінансових партнерів, а особливо для банківського персоналу, який з не завжди зрозумілих причин часто сприймає її як якусь далеку, що є поза банком і не належить безпосередньо до нього.

Безпека банку – це система заходів, які забезпечують захищеність інтересів власників, клієнтів, працівників і керівництва банку від зовнішніх і внутрішніх загроз. Рівень захищеності визначається здатністю банку протистояти спробам як прямого несанкціонованого проникнення до приміщень банку зі злочинною метою, так і намаганням завдати шкоди банку з боку конкурентів і кримінальних структур через втручання в банківську діяльність, набуття впливу на банк із метою здійснення фінансових махінацій, відмивання «брудних грошей», незаконних переказів їх за кордон тощо.

Головними об'єктами захисту в банку є: фінансові ресурси (національна й іноземна валюта, банківські опе-

рації та угоди банку, фінансові документи); персонал банку (керівництво і вищий менеджмент банку, особи, які мають доступ до його таємниць, інші працівники банку); матеріальні засоби (будівлі, сховища, обладнання, транспорт, засоби і системи інформатизації, матеріальні цінності банку та клієнтів); інформаційні ресурси банку з обмеженим доступом (відомості, що є банківською та комерційною таємницею і конфіденційною інформацією банку), а також нематеріальні засоби, такі як імідж банку, його бренд та корпоративна культура. Визначаючи пріоритети захисту, треба пам'ятати, що понад усе потребують захисту ті об'єкти і матеріальні цінності, без яких банк не зможе працювати або взагалі

Перевага державної служби охорони полягає у праві на використання у своїй роботі вогнепальної зброї

припинить своє існування. В одному випадку це інформаційний центр з базою даних, в іншому – офісне приміщення з активами банку або документи.

Банки організовують охорону власною службою або залучають до цього процесу підрозділи державної служби охорони при МВС України чи інші суб'єкти господарювання, які мають ліцензію на провадження охоронної діяльності. Вибір стосовно того, як організувати охорону банку, робить керівництво банку, опираючись на свій статут та стратегію розвитку, можливості та ресурси. Керівний склад банку відповідає за організацію безпеки банківської діяльності, створення умов для ефективного виконання її заходів, загальне керівництво гарантуванням безпеки банку. Начальник підрозділу безпеки безпосередньо відповідає за організацію та ефективність заходів безпеки, вчасне інформування керівного складу банку про виникнення загрози. Особлива відповідальність начальника підрозділу безпеки полягає у вчасності заходів, спрямованих на запобіган-

Заходи безпеки передбачають загальні та спеціальні. До загальних заходів належать: організаційно-правовий вплив на діяльність персоналу і клієнтів банку з питань безпеки; підбір, перевірка і контроль роботи персоналу, розроблення ефективної кадрової політики і програм стимулювання праці; охорона банку; організація спеціального діловодства; захист інформаційних ресурсів банку; удосконалення технологій банківського виробництва, введення в них елементів захисту; формування позитивного іміджу банку; планування і забезпечення діяльності банку в кризових ситуаціях; забезпечення безпеки споруд і будівель банків, їх комунікаційних систем; створення систем сповіщення персоналу банку; розроблення заходів відповідальності за порушення встановлених правил безпеки банківської діяльності.

До спеціальних заходів належать: організація і ведення комерційної розвідки, формування інформаційних ресурсів банку; інформаційно-аналітичні дослідження

Однією з найбільш поширених загроз діяльності банків, яка за своїм походженням може бути як внутрішньою, так і зовнішньою, є банківське шахрайство

ня діям конкурентів, недобросовісних клієнтів та працівників, кримінальних елементів, які можуть завдати шкоди банку. Підрозділ безпеки у банках створюють відповідно до сфер, напрямів діяльності, завдань безпеки та форм її організації. Крім того, на структуру підрозділу впливатимуть можливості банку, обсяг операцій, які він проводить, політика керівництва банку щодо організації безпеки.

Періодично між банками, приватними охоронними фірмами з одного боку і державною службою охорони – з іншого виникають конфлікти стосовно монопольного становища державного органу на ринку охоронних послуг та підвищених тарифів на їхні послуги. Перевага державної служби охорони полягає у праві на використання у своїй роботі вогнепальної зброї, іншим суб'єктам таку зброю згідно з законодавством України використовувати заборонено. Це пояснюється тим, що банки не повинні надавати значної уваги охоронній діяльності, оскільки їх профілем є фінансова діяльність. Тому вони повинні укладати договори на охорону банку та інкасацію матеріальних цінностей з відповідними підрозділами охорони, які мають вогнепальну зброю, броньований автотранспорт і спеціальні засоби зв'язку, спецзасоби захисту та активної оборони.

Перш ніж заступити на посаду зі зброєю співробітники державної служби охорони проходять початкову підготовку, стажування і перепідготовку у вищих професійних училищах. Працівники недержавної чи відомчої охорони не мають владних повноважень для прямої протидії правопорушенням і в разі виникнення ускладнень все одно повинні звернутися до органів внутрішніх справ. До того ж, щоб у разі надзвичайної події охоронець міг грамотно виконати своє завдання, потрібні постійні тренування, що коштує недешево. Тому навіть закон, що дозволяє банкам мати свою вогнепальну зброю, сам по собі не зможе підвищити майстерності охорони. Ще одне «ні» проти використання вогнепальної зброї приватними охоронними фірмами полягає у небезпеці її використання не за призначенням, а також збільшення кількості осіб, які є власниками вогнепальної зброї і відповідно можливих жертв.

клієнтів, партнерів і конкурентів банку; взаємодія з правоохоронними органами з питань забезпечення безпеки діяльності банку; вжиття заходів щодо протидії, виявлення, локалізації дій недобросовісної конкуренції і промислового шпигунства; проведення службових розслідувань у банку; вжиття заходів щодо дезінформації конкурентів; забезпечення впливу на недобросовісних клієнтів, боржників і зловмисників задля відшкодування банку завданих з їх вини збитків.

Однією з найбільш поширених загроз діяльності банків, яка за своїм походженням може бути як внутрішньою, так і зовнішньою, є банківське шахрайство. Правова оцінка шахрайства дається у Кримінальному кодексі України, де його визначається як зловживання довірою, обман з метою введення власника матеріальних цінностей або коштів в оману і на цій основі добровільного передання своєї власності шахраям. Основними видами шахрайського обману в банках є надання неправдивих відомостей клієнтами або іншими особами про себе і свою діяльність, приховування обставин і фактів, організація фіктивного підприємництва, фальсифікація товарів і послуг. Найбільша кількість випадків банківського шахрайства припадає на кредитні операції.

Хоча країни значно відрізняються між собою особливостями правової бази, традиціями та звичаями, злочини у фінансово-кредитній сфері багато в чому схожі. Протидіючи шахрайству в банківській сфері, керівники служб безпеки найбільших у світі банків створили Міжнародну асоціацію з питань безпеки у банківській справі. Її завдання – сприяти обміну відповідною інформацією між членами асоціації та надавати взаємодопомогу з метою запобігання злочинам проти банків.

Ефективність забезпечення безпеки банку – це результат роботи всього його колективу. Не може бути якісною безпека в банках, де вона є справою тільки одного підрозділу, хай навіть найпрофесійнішого. Безпеку гарантує кожен підрозділ, кожен працівник банку, виконуючи свої обов'язки відповідно до встановлених норм. ■

Марія Созоник

Сучасний банк має прославлятися не просто товарами чи послугами, а й своїм «обличчям»

Дизайн банківських офісів: *мода*

На ринку банківських послуг клієнти дедалі рідше зауважують різницю між окремими пропозиціями. У цих умовах для привернення уваги клієнта банк має надати йому певну додаткову вартість, на якій базуватиметься образ банку. Банк, який орієнтується у своїй діяльності насамперед на клієнта, відрізняється вищим рівнем обслуговування, який конкурентам важче наслідувати. За інших рівних умов клієнт вибирає той банк, де йому комфортно, світло, є чим дихати і немає черг.

Відтак більшість роздрібних банків намагаються забезпечити відвідувачам максимальний комфорт, при цьому роблячи офіс максимально упізнаваним. Банк має вирізнитися не просто своїми товарами чи послугами, а своїм «обличчям». Це важливо насамперед у зв'язку з існуванням славнозвісного «суб'єктивного чинника», який в основному і визначає ставлення людей. У сприйнятті клієнтами банку виділяють два компоненти: візуальний і вербальний.

Візуальний (зоровий) образ – це уявлення фізичного втілення і діяльності банку для зорового сприйняття, яке краще запам'ятовується і довше зберігається у пам'яті людей. Сюди зараховують: логотип; шрифт, кольорову гаму; фото, плакати; ділові нагороди; службові вивіски, таблички; поведінку персоналу (відповідність нормам ділового та офіційного одягу, жести); корпоративну символіку.

Вербальні компоненти – це текстові (письмові) і розмовні (усні) комунікації, що є некомерційним інформаційно-довідковим матеріалом, які об'єднують: фірмове ім'я; слоган (девіз); статті; інформаційні прес-релізи; інтерв'ю; культуру спілкування (мову, публічні виступи, уміння вести бесіду).

З одного боку, банківську споруду можна розглядати як звичайний офіс – місце роботи з фінансовими документами та банківськими паперами, оснащений сучасною оргтехнікою та комфортними умовами пра-

Інтер'єр сучасних банків тяжіє до стилю хай-тек.

ці. З іншого – банк, передусім, спрямований на роботу з клієнтами, починаючи від консультацій населення з найпростіших банківських операцій до роботи з провідними представниками бізнесу та VIP-клієнтами. І, нарешті, банк є сховищем великих грошових коштів та інших цінностей, тому він повинен відповідати всім правилам та стандартам безпеки.

Важливу роль в інтер'єрі зони обслуговування відіграє розміщення рекламно-інформаційних матеріалів, які повинні бути доступними для клієнта та не створювати враження захаращеності приміщення.

У великих банках є окремий напрям роботи з VIP-клієнтами. Дизайн таких приміщень – задоволення не з дешевих, проте невід'ємна частка обслуговування важливих для банку клієнтів. Крім необхідних конфіденційності і звукоізоляції, VIP-зони повинні відображати індивідуальний підхід до клієнта, показувати багатий внутрішній вигляд і високий рівень банківської корпоративної культури. Важлива особливість дизайну таких приміщень полягає в тому, що вони повинні позитивно вплинути на сприйняття та остаточну оцінку клієнтом банку.

Аналізуючи сучасні модні тенденції в оформленні банківських приміщень, можна сказати, що всі банки намагаються стежити за «модою» та оснащують зони обслуговування найновішими дизайнерськими рішеннями. Зараз поширені дві основні, протилежні за своєю суттю, концепції організації банківського приміщення – новітня концепція відкритого простору та консервативна «більш закрита» класика. Прихильники першої демократичної концепції відкритого простору (open space) наголошують на тому, що банк повинен бути комфорт-

Керівництво американських банків не переймається створенням багатого антуражу, а націлене на уніфікацію та економічність приміщення

кликають асоціації саме з кольорами банківської системи. В уяві постає зелене сукно столів мініяйл і золотих монет на них. Зелено-біла колірна гама асоціюється з чистотою, свіжістю, акуратністю і в підсвідомості відвідувачів спрацьовує протиставлення таким поняттям, як «брудні гроші», «брудні технології», «відмивання грошей» тощо.

Друга велика група – банки з переважним синім корпоративним кольором. Це: Укресімбанк, Райффайзен банк Аваль, Родовід, Форум, Експрес-банк, Імексбанк, ВТБ-банк та інші. Психологічні асоціації, які викликає синій колір, – сталість, порядок (уніформа міліції). Синій допомагає сконцентруватися на головному, привертає увагу, але на відміну від червоного не викликає негативної реакції, консервативний. У діловому етикеті синій одяг символізує відданість компанії та лояльність. З усіх кольорів синій найспокійніший, а в поєднанні з білим викликає відчуття строгості та бездоганності.

Третя група – з домінуючою червоною корпоративною гамою – Правексбанк, Прокредитбанк, Альфа-банк, Укрсоцбанк, ПУМБ. За своєю природою червоний – колір Вогню є непереборно могутній, символізує силу волі, активність, агресію, багатство, владу. Глибокий червоний (бордовий) – символ багатства, розкоші. Білий колірний акцент у такій гамі полегшує інтенсивність тиску червоного (бордового), додає відчуття свіжості, чистоти. Золотий акцент, як завжди, натякає на багатство, фінанси; поряд із бордовим золотий підкреслює відчуття переваги, високої самооцінки.

Четверта група – інші кольорові гами. Тут можна згадати ТАСкомерцбанк. Він вирізняється на ринку своїм фіолетовим корпоративним кольором, який містить в собі підтекст матеріального і духовного багатства, асоціюється з романтикою, загадковістю, тривожить і бентежить. А, наприклад, Сведбанк, ІНГбанк та Піреус банк МКБ, своїм основним корпоративним кольором обрали оранжевий – це колір сонця, радості, задоволення, прагнення до досягнення й самоствердження, колір енергії й сили. Банк «Київська Русь» вирізняється рожево-малиновим кольором у поєднанні з білим.

Корпоративна гама банку повинна справляти враження виняткової надійності, сталості, поваги, незважаючи на смаки керівництва певної інституції чи малоосвіченого дизайнера: корпоративний стиль створюється насамперед для клієнта, а він хоче бачити «свій» банк переконливо надійним. Колір швидше за всі інші фактори інформує про якість об'єкта, і ми, мабуть, підсвідомо, довіряємо цьому «інформатору» більше, ніж іншим.

Якщо говорити про світовий досвід, варто зазначити, що у США банки облаштовують з розрахунку на миттєву фінансову допомогу, коли більшість питань можна вирішити за допомогою телефону. Тому керівництво не переймається створенням багатого банківського антуражу, а націлене на уніфікацію та економічність приміщення: використовують недорогі матеріали, мобільні конструкції. Європейські дизайнери дотримуються іншої точки зору. Для них дизайнерський образ банку – ексклюзивна робота, коли для кожного замовника створюється індивідуальний стиль з використанням дорогих, якісних і рідкісних матеріалів. Така точка зору підкріплена більш ніж 500-річним стажем роботи європейських банків і багатовіковим досвідом спілкування з клієнтами. ■

Марія Созоник

і правила

ним і відкритим для клієнта, а також у чомусь нагадувати Макдональдс – бути простим, зручним, швидким, де клієнт і працівник банку нічим не відділені один від одного. Прихильники ж іншої вважають, що концепція фаст-фуду є неприйнятною, оскільки банк завжди повинен залишатися серйозною установою і забезпечувати для клієнта максимальну увагу, приватність і конфіденційність.

Донедавна найпоширенішими стилями в інтер'єрі банків були класичний, неокласичний, стилі арт-нуво і арт-деко. Проте останнім часом інтер'єр банків тяжіє до стилю хай-тек. Цей стиль поєднує в собі функціональність, високий прагматизм у плануванні простору, використання прямих ліній і простих фігур, багаточислове освітлення, що створює ефект просторого, добре освітленого приміщення. Наслідуючи модні тенденції, банки стали подібними один до одного, це пояснюється і використанням схожих матеріалів, які повинні бути максимально довговічними і при цьому не втрачати свого гарного зовнішнього вигляду. Як основні оздоблювальні матеріали широко застосовують скло, пластик, метал, мармур, граніт тощо білого і сріблясто-металевого кольорів. Однією з останніх тенденцій в сучасному дизайні інтер'єрів банків є прагнення до прозорості та зорової проглядності приміщень.

Не менш важливим в інтер'єрі є дотримання корпоративних кольорів, адже сам «корпоративний колір» значно впливає на вибір клієнтом банку. Серед оформлень українських банків зустрічаються різні кольорові гами, проте найбільша група – банки з зеленим корпоративним кольором, який домінує, із додаванням до нього білого, жовтого (золотистого), червоного, чорного акцентів. Це, наприклад, Національний банк України, Ощадбанк, Приватбанк, Укрсиббанк, ОТП-банк, Фінанси та кредит та інші. Асоціативні якості зеленого кольору – спокій, безпека, консерватизм, незалежність, гроші. Психологічні аспекти сприйняття зеленого і жовтого (золотистого) кольорів ви-

Три СТІВА

«**Д**ля мене велика честь бути з вами сьогодні на врученні дипломів одного з найкращих університетів світу. Я не закінчував інститутів. Сьогодні хоч розповісти вам три історії з мого життя. І все. Нічого грандіозного. Просто три історії.

Перша історія – про з'єднання крапок

Я покинув Reed College після перших 6 місяців навчання, але залишався там як «гість» ще близько 18 місяців, поки нарешті не пішов. Чому ж я кинув навчання?

Усе почалося ще до мого народження. Моя біологічна мати була молодою незаміжною аспіранткою і вирішила віддати мене на усиновлення. Вона наполягала, щоб мене взяли люди з вищою освітою, тому мені було призначено стати усиновленим юристом і його дружиною. Щоправда, перед тим, як я з'явився на світ, вони вирішили, що хочуть дівчинку. Тому їм подзвонили вночі і запитали: «Зненацька народився хлопчик. Ви хочете його?». Вони сказали: «Звичайно». Потім моя біологічна мати дізналася, що прийомна мати – не випускниця коледжу, а мій батько ніколи не був випускником шко-

ли. Вона відмовилася підписати папери на усиновлення. І тільки згодом, через кілька місяців їм таки вдалось її переконати. Нові батьки пообіцяли, що обов'язково дадуть мені освіту. Так почалося моє життя.

17 років потому я вступив-таки в коледж. Наївно вибрав дуже дорогий – майже як Стенфорд – і всі статки моїх небагатих батьків йшли на оплату навчання. Через півроку я зрозумів, що в цьому немає жодного сенсу: я не мав поняття, ні чим хочу займатися в житті, ні як коледж допоможе мені це усвідомити. При цьому на навчання я витрачав все, що мої батьки накопичували впродовж усього свого життя. Тому я вирішив кинути навчання з надією, що все само якось налагодиться.

Тоді від цього було якось не по собі, але зараз, озирнувшись назад, розумію, що це було одне з найкращих рішень у моєму житті. Мене відрахували. Це означало, що більше не треба ходити на обов'язкові курси – можна відвідувати лише ті, що видаються цікавими.

Звичайно, не все було гладко. У мене не було кімнати в гуртожитку, і ночувати доводилось на підлозі в кімнатах друзів. Я здавав пляшки 3-під «коли» по 5 центів за штуку, щоб купувати їжу. Щонеділі ходив пішки по 7 миль через все місто, аби раз на тиждень добре поїсти у кришнаїтів. Їжа там була чудовою.

історії ДЖОБСА

Пропонуємо вам прочитати легендарний виступ Стіва Джобса перед випускниками Стенфордського університету. Прошло п'ять років, а цей виступ і досі викликає величезне зацікавлення та не втрачає актуальності. Хоча він не містить глибоких повчань та претензійної аналітичності. Виступ – це три невеликі історії. Та в них – все життя цієї людини, зі злетами та падіннями, любов'ю та болісною зрадою. У цих історіях – його філософія успіху та рецепт щастя. У них – віра в те, що йдучи за власним серцем, ти обов'язково себе знайдеш. І зможеш піднятися після найтрагічніших ударів долі, якщо любитимеш посправжньому те, чим займаєшся, тих, хто тобі дорогий. Прочитайте, можливо, це змінить і ваше життя...

Багато з того, що я відкрив для себе в ті часи, завдяки своїй цікавості та інтуїції, згодом виявилось безцінним. Наведу один приклад.

Reed College тоді пропонував найкраще в країні навчання в галузі каліграфії. Кожен плакат, кожен надпис на шафці в будь-якому місці студентського містечка були майстерно виведені від руки за всіма законами каліграфії. Мене відрахували, мені не треба було відвідувати звичних занять, і я вирішив вивчати каліграфію. Я дізнався багато про гарнітуру шрифтів (serif і sans serif), про різні варіанти відступів між комбінаціями букв – про все, що робить друкарство чудовим. У цих заняттях була якась краса, історія, витонченість мистецтва, недоступна науці. Мене це заворожувало.

Тоді мені здавалось, що все це не має жодного шансу на практичне застосування. Але 10 років потому, коли ми розробляли перший Макінтош, усі мої знання з каліграфії повернулись до мене – і знадобились. Макінтош став першим комп'ютером з гарними шрифтами. Якщо б я не відвідував цих занять у коледжі, в «Маках» не було б можливості використовувати різні гарнітури, шрифти не були б пропорційними... Оскільки Windows – це лише копія Макінтоша, з великою ймовірністю можемо сказати, що цього не було б у жодного

Пам'ять про те, що помреш – найкращий спосіб позбутися страху щось втратити.

комп'ютера у світі. Отже, якщо б я не кинув коледж і не пішов би на курси каліграфії, у сучасних комп'ютерів, мабуть, не було б таких чудових шрифтів, які є у них сьогодні.

Звичайно, в коледжі я й не підозрював, що в майбутньому всі крапки зійдуться, але через десять років стало очевидним – вони не могли не з'єднатися. Знову ж таки, неможливо з'єднати крапки, коли ти дивишся в майбутнє – лише озираячись в минуле. Тому сьогодні треба вірити, що в майбутньому крапки якось об'єднаються. Вам доведеться на щось покластися: на Бога, Долю, Життя, Карму – що завгодно. Віра в те, що за напрямом руху крапки зійдуться, дасть вам мужність йти за велінням свого серця, навіть якщо воно змушує вас зійти з досконало протоптаної стежини. У цьому вся різниця.

Моя друга історія – про любов і втрати

Мені пощастило. Я рано знайшов свою улюблену справу. Мені було 20 років, коли ми з Возом (Стів Возняк) заснували Apple у гаражі моїх батьків. Ми багато працювали, і через десять років наше «гаражне підприємство» стало компанією вартістю 2 мільярди доларів, зі штатом понад 6 тисяч людей. За рік до цього ми випустили своє найкраще творіння – Макінтош, а мені тільки-но виповнилось 30 років. І от мене звільнили.

Як вас можуть звільнити з компанії, яку ви заснували? Трапилось ось що. Компанія зростала, ми найняли одного, на мій погляд, талановитого чоловіка, щоб він керував компанією разом зі мною. Приблизно рік все було гаразд. Але поступово наші погляди у баченні майбутнього розійшлися, і в якийсь момент ми остаточно посварилися. Рада Директорів на той момент підтримала його. І в 30 років я залишився без роботи. Все, чому я присвятив своє життя, зникло, і я відчув спустошеність. Кілька місяців взагалі не знав, що робити. Мені здавалось, що я підвів усі попередні покоління підприємців – вони передавали мені естафетну палицю, а я її упустив. Я зустрічався з Девідом Паккардом та Бобом Нойсом, намагався попросити вибачення за те, що все зіпсував. Мій провал був настільки публічним, що я навіть думав про втечу з Долини.

Не дозволяйте галасу чужих думок заглушити ваш внутрішній голос.

Потрохи почав приходити до тями. Відчував, що і надалі люблю свою справу. Те, як все склалося з Apple, нічого в мені не змінило. Мене відкинули, але я любив так само. І я вирішив почати все знову.

На той час я, звичайно ж, не розумів, що звільнення з Apple – це найкраще, що могло зі мною трапитись. Тягар успіху змінився легкістю нового починання. Новачок менш впевнений у своїх кроках. І це дало мені змогу започаткувати один із найбільш креативних періодів мого життя.

Упродовж наступних п'яти років я заснував компанії NeXT і Pixar, та закохався в прекрасну жінку, яка стала моєю дружиною. Студія Pixar випустила перший у світі комп'ютерний мультфільм – «Історію іграшок», і є на сьогодні найуспішнішою мультиплікаційною студією світу. За дивовижним збігом обставин компанія Apple купила NeXT, і так я повернувся в Apple. Технологія, розроблена NeXT, стала основою відродження Apple. А Лорен і я стали чудовою родиною.

Обов'язково треба знайти те, що ви любите – це дуже важливо як у роботі, так і в особистому житті.

Упевнений, нічого цього не трапилось би, якщо б мене не звільнили з Apple. Ліки були гіркими, та, схоже, пацієнт їх потребував. Іноді життя битьме вас по голові – не втрачайте віри. Переконалий, єдине, що допомагало мені йти вперед, – любов до своєї справи. Обов'язково треба знайти те, що ви любите – це дуже важливо як у роботі, так і в особистому житті. Єдиний спосіб досягти успіху – любити те, що ви робите. Якщо ви ще не визначились – продовжуйте шукати! Не зупиняйтесь. Як це буває з усім, що стосується любові, – ви відчуєте, коли знайдете. І як будь-які гарні відносини, з роками вони ставатимуть дедалі кращими. Тому шукайте, поки не знайдете. Не зупиняйтесь!

Моя третя історія – про смерть

Коли мені було 17, я прочитав такий вислів: «Якщо будеш жити так, наче кожен день – останній, коли-небудь неодмінно виявиться, що ти мав рацію». Це справило на мене сильне враження, і відтоді ось уже 33 роки я щоранку дивлюсь у дзеркало і запитую себе: «Якщо б сьогоднішній день був останнім у моєму житті, чи захотів би я робити те, що запланував на сьогодні?» І щоразу, коли відповідаю собі «Ні» впродовж кількох днів поспіль, розумюю – треба щось змінювати.

Згадка про те, що всі ми невдовзі помremo, найкраще допомагає приймати важливі життєві рішення. Бо перед обличчям смерті майже все втрачає значення – думка навколишніх, амбіції, страх невдачі чи ганьби – і залишається лише те, що справді важливе. Пам'ять про те, що помреш, – найкращий серед відомих мені способів уникнути страху щось втратити. Ти вже голий. І немає жодної причини, аби не йти за покликком серця.

Приблизно рік тому мені поставили діагноз: рак. О пів на восьму ранку я пройшов сканування, яке чітко показало пухлину в підшлунковій залозі. Я й гадки не мав, що у мене є підшлункова. Лікарі сказали, що це, очевидно, невиліковно, і жити мені залишиться ще 3 – 6 місяців.

Мій лікар порадив піти додому і впорядкувати усі свої справи, що лікарською мовою означає: «Підготуйтеся до смерті». Мені треба було зібратися і сказати дітям все, що хотів їм сказати. Здавалось, на це є наступні десять років, а з'ясувалось – лише кілька місяців. Треба було зробити все так, щоб сім'ї було якомога легше все пережити. Це означає попроситись з усіма.

Я жив із цим діагнозом цілий день. Ввечері мені зробили біопсію – за допомогою ендоскопа взяли кілька клітин із пухлини для аналізу. Я був під наркозом, але дружина, яка була поруч, розповіла, що коли лікарі розглянули клітини під мікроскопом – заплакали. З'ясувалось, що у мене дуже рідкісна форма раку, яку можна вилікувати за допомогою хірургічного втручання. Мені зробили операцію і, слава Богу, тепер усе гаразд.

Це була найближча зустріч зі смертю у моєму житті. Сподіваюсь, впродовж наступних двадцяти років нам не доведеться так близько зіштовхуватись. Переживши цей день, тепер можу сказати з більшою впевненістю, ніж тоді, коли смерть була корисною, але вигаданою концепцією: ніхто не хоче вмирати. Навіть люди, які бажать потрапити в рай. Та все одно, смерть – кінцевий пункт призначення для всіх нас. Далі нічого не пройде.

Так і повинно бути, бо Смерть, очевидно, найкращий винахід Життя. Для Життя вона – агент змін. Вона очищає старе, щоб відкрити дорогу новому. Зараз нове

– це ви, але пройде небагато часу і ви поступово станете Старим, яке необхідно забрати з дороги. Вибачте за драматизм, але така правда.

Ваш час обмежений, тому не витрачайте його, проживаючи чийсь чуже життя. Не потрапляйте у пастку догми – не живіть думками інших людей. Не дозволяйте галасу чужих думок заглушити ваш внутрішній голос. І найголовніше – майте мужність підкорятися власному серцю та розуму. Якось вони знають, ким ти повинен стати насправді. Все інше – вторинне.

У часи моєї молодості виходив чудовий журнал «Каталог всього на світі». Він був однією з біблії мого покоління. Хлопець, на ім'я Стюарт Бранд, видавав його неподалік, в Менло Парк.

Це було наприкінці шістдесятих минулого століття, до комп'ютерів і комп'ютерної верстки, все робилось вручну, за допомогою друкарських машинок, ножиць і поля-

роїда. Це було щось на зразок Google у паперовій формі, але за 35 років до виникнення Google. Видання було ідеалістичним, повним чудових інструментів та ідей. Стюарт та його команда видали кілька номерів журналу, і коли той виконав свою місію – випустили фінальний.

Це було всередині 1970-х, я був вашим ровесником. На останній сторінці обкладинки була фотографія сільської дороги, зроблена рано-вранці. Такої дороги, якою зазвичай подорожують автостопом любителі пригод. Під фото був напис: «Залишайся ненаситним. Залишайся безрозсудним» Це було їхнім прощальним посланням. Залишайся ненаситним. Залишайся безрозсудним. Я завжди бажав цього собі. І тепер, коли ви закінчуєте університет, щоб почати все по-новому – я бажаю цього й вам.

Залишайтеся ненаситними! Залишайтеся безрозсудними!» ■

Підготувала Вікторія Гнип

Досьє:

Стів Джобс – легендарна постать в історії світового бізнесу. Американський інженер та підприємець, співзасновник і генеральний директор всесвітньо відомої корпорації Apple, колишній гендиректор студії Pixar. Його називають батьком сучасного персонального комп'ютера та ключовою фігурою в сучасній комп'ютерній індустрії.

Народився 24 лютого 1955 року в місті Маунтін-В'ю, штат Каліфорнія. Відразу після народження його всиновили Пол та Клара Джобс. Закінчивши середню школу 1972 року, вступив у Рід-Коледж (Reed College) в Орегоні, але вже через 6 місяців покинув навчання.

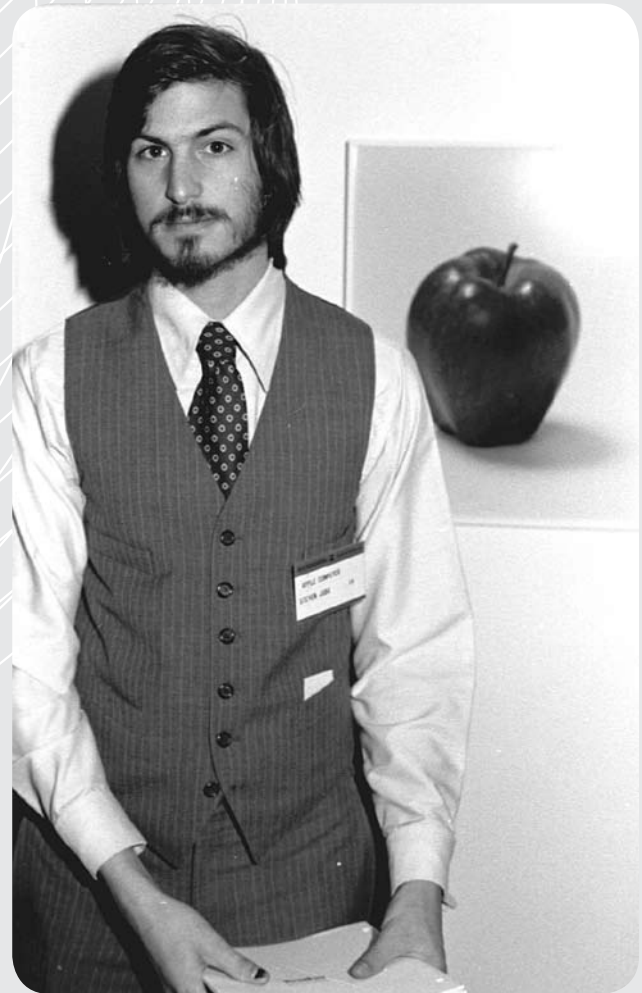
У 1974 Стів влаштовується на роботу в Atari. Там йому вдається переконати керівництво оплатити поїздку в Індію. У той час Джобс захоплюється східною філософією і мріє побачити гуру. Ця поїздка не стане особливим просвітленням, але назавжди збереже в пам'яті враження від справжньої бідності, яка суттєво відрізнялася від тої хіпівської в Силіконовій долині, яку він знав.

У 1975 Стів занурюється в дзен-буддизм і стає вегетаріанцем.

Першого квітня 1976 року, у двадцятирічному віці, разом зі Стівом Возняком засновує в батьківському гаражі компанію Apple Computer. А вже у 1979 компанія почала продавати свої акції, а Стів Джобс став 24-річним мільйонером. Молодий хлопець без освіти стає одним із найбагатших американців. Його популярність зростає з кожним днем.

Уже через десять років після заснування Apple стала одним із лідерів ринку персональних комп'ютерів та нараховувала 6 000 співробітників, її вартість становила два мільярди доларів США.

Джобс став виконавчим директором Apple 1981 року. Протягом тривалого часу не обіймав жодної керівної посади, хоча мав у своїх руках усю повноту влади. Прибуток Джобса тоді становив 486 млн доларів США. Але вже в 1985 році його було звільнено з власної ж компанії за рішенням ради директорів Apple Computer.

Протягом наступних років Джобс починає все спочатку, засновуючи компанії NeXT та Pixar.

Згодом Джобс подарує світу легендарний iPod, у 2008 продемонструє найтонший ноутбук у світі MacBook Air. Під його керівництвом Apple представить комунікатор iPhone, який на очах змінює основи мобільної індустрії.

Його люблять, ненавидять, бояться та боготворять, часто осуджують за нестерпний характер і прямотинність, але змушені поважати. Бо він – людина, яка мріяла і таки змогла змінити світ. ■

■ У ХІБС – «Молоді та здібні»!

Професійний конкурс «Молоді та здібні» відбувся у рамках Тижня науки в Харківському інституті банківської справи УБС НБУ серед студентів п'ятого курсу спеціальності «Банківська справа». Учасники конкурсу отримали завдання розробити та обгрунтувати доцільність та ефективність впровадження в діяльність окремої банківської установи бізнес-моделі нового банківського продукту та презентувати свою роботу.

Переможців визначило журі, до складу якого увійшли заступник начальника управління НБУ в Харківській області Ніна Грішина, начальник відділу-завідувач сектору касових операцій управління НБУ в Харківській області Дмитро Столярук, заступник Голови Правління ВАТ РЕАЛБАНК, к. е. н. Андрій Руднев, заступник керівника філії Державного експортно-імпортного банку України в м. Харкові Раїса Ревкова, директор Харківського інституту банківської справи УБС НБУ, д. е. н., професор Олександр Тридід.

Оцінювання робіт журі проводилося за такими критеріями: актуальність, науковість, можливість практичного застосування, якість та доцільність використання технічних засобів, оригінальність та креативність, якість відповідей на запитання.

Перемогу в конкурсі здобула команда «Smart team» із презентацією продукту «Student's life». Друге місце – команда «Україна має талант» із презентацією продукту «Ефективна реалізація застави». Третє місце поділили між собою учасники команди «ТАТ» із презентацією продукту «Проектне фінансування» та команди «Дежа вю» із презентацією продукту «Привілейований чек».

Результати конкурсу засвідчили, що його проведення залишається важливою складовою підготовки фахівців спеціальності «Банківська справа». Робота в команді поряд із виявленням індивідуальних особливостей та творчих здібностей окремих студентів, безперечно, є корисним елементом розвитку особистості. Розуміння того, що участь у конкурсі є не тільки можливістю для окремих студентів виявити себе, а й продовженням традицій навчального закладу, дозволяє конкурсантам та організаторам пишатися цим.

Такі конкурси відбуватимуться у навчальному закладі й надалі, а до складу журі запрошуватимуть провідних фахівців банківських установ, які є випускниками Харківського інституту банківської справи УБС НБУ. ■

■ «Ерудит-2010»: титул для найкращих!

На базі Харківського інституту банківської справи УБС НБУ відбулась інтелектуальна гра «Ерудит-2010» між студентськими науковими клубами «Банкір», «Еврика», «Фінансист», «Дослідник», «Sife» та «Міжнародний».

Гра відбувалась у три тури. В першому турі команди презентували свої наукові клуби. В другому – відповідали на запитання від представників наукових клубів-суперників. III тур – брейн-ринг, учасники гри

відповідали на запитання журі. Всі гравці гри показали високий рівень інтелектуальних здібностей.

За підсумками гри було визначено переможців: I місце – науковий клуб «Банкір», II місце – науковий клуб «Фінансист», III місце – науковий клуб «Sife». Найкращою презентацією клубу було визнано роботу клубу «Еврика».

Усіх учасників гри нагороджено подяками, а переможці отримали грамоти та медалі.

Вітаємо переможців та всіх учасників гри! Бажаємо творчого натхнення та подальших успіхів у досягненнях! ■

■ На екскурсію – у Почаїв

Студенти Інституту магістерської та післядипломної освіти Університету банківської справи Національного банку України в рамках культурно-виховної поїздки відвідали м. Львів та визначні місця Почаївської лаври Тернопільської області.

Поїздка була організована Радою студентського самоврядування ІМПО УБС НБУ за сприяння адміністрації та капелана Університету банківської справи о. Петра.

Під час поїздки студенти ознайомилися з визначними культурно-архітектурними пам'ятками стародавнього міста Львова та мали можливість поспілкуватися на релігійну тематику з капеланом УБС НБУ о. Петром. Також студенти відвідали Почаївську лавру. В межах екскурсійної програми ознайомились з історією найбільш визначних православних святинь України – церкви Успіння Пресвятої Богородиці, ікони Почаївської Божої Матері, Троїцької церкви та Дзвіниці лаври.

Неабияке захоплення у студентів викликали відвідини озера св. Анни, утвореного з цілющого джерела неподалік Почаєва. Незважаючи на низьку температуру води, більшість студентів наважилась таки покупатися в цілющому озері. ■

■ У Черкасах відкрито виставку «Народна лялька» та «Вишита хустка»

Вузлову ляльку та народну хустку, створені черкаськими майстринями Ларисою Теліженко та Тетяною Дубовець, представили на виставці в обласному художньому музеї.

В експозиції представлено 15 хустин, основним джерелом натхнення яких була Трипільська культура. Матеріали: льон, вовна. Техніка: гладь, лічбова гладь. У першій частині виставки – 14 ляльок, так званих вузлових або ще їх називають мотанками. Серед них найцікавіші – «Ой ти дівчино, гарна та пишна» (домоткане полотно, льон, ручна вишивка), «Молодиця, гарна з лиця» «Ганнуся», «Веснянка», «Дівчина-квіточка». Хустки представлені, зокрема, такими роботами, як: «Рух сонця», «Барвіста», «Світобачення», «Квітка життя», «Око світу».

«Створюю свої ляльки зі старовинного домотканого полотна, – розповідає Лариса Теліженко. – Це особлива, дуже енергетична тканина, що увібрала в себе сили природи та дотик людських рук. А ще ляльки, представлені на цій виставці, багато оздоблені ручною вишивкою, що додає їм особливого колориту та настрою».

Вузлову або мотану ляльку вважають оберегом людської долі, символом предків, Великої Матері, яка сотворила все суще і береже народжені нею душі. За традицією, зроблену власноруч ляльку дівчата клали до скрині з весільним посагом. Після весілля забирали з собою в нову сім'ю, потім клали до дитячої колиски як оберіг від хвороб та поганих очей. Хустку так само клали до колиски, а ще вона слугувала засобом знайомства з хлопцем, хустиною накривали спечений хліб, щоб не черствів, хустка – завжди доречний і бажаний дарунок жінці. Нині лялька і хустка – не лише оберігають. Витвори мистецтва у національному стилі – окраса оселі та власного образу.

Зі слів майстрині Лариси Теліженко, ідея проведення подібної виставки народилася торік. Подібна виставка відбувається вперше, але представлені майстрині є неодноразовими учасниками обласних та міжнародних виставок. ■

ДЛЯ ДОВІДКИ:

Лариса Теліженко – учасник міжнародних, всеукраїнських та обласних виставок, проводить майстер-класи в клубі комплексного розвитку особистості «ІПС» та для студентів Банківського університету при НБУ. ■

Тетяна Гаврилівна Дубовець – член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, учасник багатьох всеукраїнських та регіональних виставок декоративного мистецтва. ■

ЙЕЛЬ: дорогоє задоволення для

Йельський університет входить у групу елітних американських вишів – Лігу плюща. Це асоціація восьми приватних закладів освіти США, що розташовані в семи штатах на північному сході Америки. Цікаво, що сам термін походить від паростків плюща, що обплітає старі будівлі цих університетів і передбачає винятковість у якості освіти, вибірковість під час вступу і приналежність до соціальної еліти. Поняття «Ліга плюща» зародилось 1954 року, після утворення спортивного об'єднання NCAA Division I, коли американці поділились на вболівальників різних університетських спортивних команд. Згодом воно поширилось і на інші сфери життя об'єднаних у лізі університетів. Члени ліги: Браунівський, Гарвардський, Йельський, Колумбійський, Корнельський, Пенсильванський, Принстонський університети та Дартмутський коледж. Про один із названих вишів – Гарвард – ми уже розповідали. Сьогодні мова піде про його запеклого конкурента – Йельський університет.

Починали усе . . . священики

Історія Йелю сягає 1640 року, коли священики-колоністи започаткували у Нью-Гейвені коледж. Ідеї, що лягли в основу освіти університету, базувались на традиціях і принципах навчання в середньовічних Європейських університетах, а також древніх академіях Греції та Риму, де вперше розвинули принцип ліберальної освіти. Вона була спрямована на інтенсивний розвиток загальної інтелектуальної компетентності, добродійності та позитивних рис характеру учнів.

Засновники Йельського університету (пуританські священики) керувались принципом так званої колегіальності, що згодом зіграла важливу роль у розвитку вищої освіти у США. Тоді, коли у більшості коледжів Європи та Шотландії не було передбачено проживання на їх території, засновники Йелю прагнули створити коледж-гуртожиток, де б студенти могли навчатись один в одного, живучи разом.

За право навчатись у цьому елітному виші студентам доводиться платити близько 45 тис. дол. на рік, та воно цього варте

Такі ідеї відображали англійські ідеали того часу, втілені коледжами Оксфорда та Кембриджа, де студенти вчилися, жили і відвідували церкву разом зі своїми наставниками. За такої системи освіта ставала не лише тренуванням розуму та підготовкою до певної професії, а й досвідом, спрямованим на розвиток різних аспектів характеру учня.

Водночас схожі ідеали використали й засновники Гарварда, тому дехто з викладачів та професорів засумнівався в успішності університету. Вони назвали Гарвард місцем ворожби, гордині та марнотратства.

У 1700 році десять отців зібрались у Бренфорді, штаті Коннектикут, щоб обговорити створення нового коледжу, який мав би уникнути помилок Гарварда. Більшість із цих людей була розчарована випускниками Гарварда. У 1701 році, отримавши хартію від колоніальної Генеральної Асамблеї, видану з метою навчати «взірцевих чоловіків», вони офіційно розпочали створення Колегіальної школи, як тоді називали Йель.

1717 року засновники придбали землю у маленькому містечку Нью-Гейвен, де тоді жило біля тисячі осіб. Першу будівлю, яку вони звели, було названо Йельським коледжем. У 1718 році університет перейменовано на честь вельського купця Еліаху Йеля, який пожертвував прибутки від продажу дев'яти тюків товару, 417 книг і портрет короля Георга I.

Про Йель:

Штат: Коннектикут

Рік заснування: 1701

Девіз: Lux et Veritas (Світло та Істина)

Ректор: Річард Левін

Кількість студентів: 11 тис. зі 110 країн світу

Кількість викладачів та персоналу обслуги: 8 500 осіб.

Середня зарплата професора: 130 тис. дол. на рік

Середня зарплата викладача: 87 тис. дол. на рік

Вартість навчання: орієнтовно 45 тис. дол. за рік

Символ: бульдог Красунчик Ден

Сайт: <http://www.yale.edu>

обраних

Тоді до навчання допускали лише чоловіків. Критерієм відбору були усні іспити, які приймав сам президент коледжу. На екзаменах перевіряли знання латині, івриту і грецької мов, різних класичних наук – логіки, риторики, арифметики тощо. Навіть більше – латиня була офіційною і єдиною мовою навіть для неформального спілкування в межах коледжу. Проте з часом інтелектуальна культура Європи, на якій базувалась освіта у Йелі, змінювалась, на місце пуританських ідей прийшли нові. Та й сам коледж з роками перетворився на справжній університет.

Знак якості

За масштабом будов та кількістю задіяних людей – викладачів, працівників, студентів, Йель – гігантський університет. Його розташовано на території завбільшки 69 гектарів. Серед 225 йельських будівель є чимало таких, які зведені знаменитими архітекторами свого часу. Університету також належить понад 243 гектари землі, на яких розміщено різноманітні спортивні споруди та лісопаркові зони. А ще Йельський університет – мабуть, єдиний у світі, у якого є власне поле для гольфу. Воно розташоване на площі близько 2 км і входить у сотню найкращих полів світу.

Бібліотека Йельського університету гідна особливої уваги. В її загальному та спеціалізованому фондах – 11 мільйонів експонатів, серед яких унікальні колекції, архіви, музичні записи, карти тощо. Це третя за величиною університетська бібліотека США і друга у світі.

Структура університету для нас дещо незвична. Є коледжі, що випускають бакалаврів, факультети, які готують майстрів, і школи. Кожен коледж, факультет чи школа розташовані в окремих будівлях. Усі вони дуже гарні, збудовані за індивідуальними проектами. Річний бюджет Йелю – два мільярди доларів. Йельський університет не розміщує акцій на біржі, але залучає капітал на загальних принципах з виплатою дивідендів. Йель – приватний виш, що існує за рахунок доходів від господарської діяльності і на пожертви. Цікаво, що в Америці у всіх великих і не дуже закладах є спеціальна посада – менеджер з пожертв. Цифри благодійних внесків в американській економіці вражають.

Так званий non-profit сектор – величезна галузь, в якій обертаються трильйони доларів.

Освіта в Йельському університеті – одна з найдорожчих у світі. Студентам доводиться платити близько 45 тис. дол. на рік за право навчання у цьому елітному закладі. Та воно того вартє. Пестунчикам долі, які мають можливість тут навчатись, можна лише позаздрити. Диплом Йеля відкриває майже всі двері, що забезпечують престижну та високооплачувану роботу. І що найважливіше, навчання у Йельському університеті привчає до самостійного мислення, а також надає йому масштабності (випускник Йеля про житлову кризу роздумує не з точки зору кризи в окремо взятій комуналці, а з погляду всієї держави, а то й світового співтовариства). Звичайно ж, випускників Йельського університету цінують у всьому світі, адже диплом цього закладу – знак якості спеціаліста. До прикладу, Йельський університет закінчили Самуель Морзе (винахідник азбуки Морзе), дитячий психолог Бен-

Річний бюджет Йелю – два мільярди доларів.

джамін Спок, президент компанії «Пепсі» Індра Крішнамурті Нуйї, відомі політики Річард Чейні та Гіларі Клінтон. Список можна продовжувати довго. Майже всі президенти США за останні 20 років – випускники цього престижного вишу. А по всьому світу є близько 150 000 його випускників.

Програма Йельського університету – шедевр викладацького мистецтва. Початкові курси ведуть заслужені вчені та професори університету. Викладацький склад вирізняється чудовою кваліфікацією. На момент заснування університету іноземці не мали права навчатися тут. Це була суто американська кузня кадрів. Та в 30-х роках XIX століття ім відкрили доступ у Йельський університет, і тепер кількість іноземних студентів – близько 16% від загальної кількості слухачів університету.

Цікаво, що сьогодні можна навчатись у Йельському університеті безкоштовно. Для відкритого доступу в мережі Інтернет розміщено курси з астрономії, англійської мови, філософії, фізики, політології та теології. Для кожного з курсів є вступні дані, інформація про викладача – його досягнення в певній галузі знань. Лекції можна завантажити в MP3-форматі, у формі відеоролика, flash. Також для тих, хто не дуже добре знає англійську мову, передбачена можливість вивчення матеріалу в текстовому вигляді. З 2007 року в інтернет викладають відеозаписи, конспекти і стенограми семи курсів: «Введення у Старий Завіт», «Основи фізики», «Вступ до політичної філософії» тощо. Все це – абсолютно безкоштовно для інтернетників, а Йельський університет на проєкт витрачає близько 1 млн дол. Звичайно, такі курси не зараховуються як навчання у Йельському університеті, проте дають можливість ознайомитись із системою та манерою викладання у Йелі. Диплом через Інтернет не отримати, але ознайомитись з курсами Йелю – велике досягнення для тих, хто мріє навчатись у виші, але не в змозі це оплатити.

Конкурент Гарварда

Йельський університет – це 12 підрозділів: Йельський коледж (навчання 4 роки, ступінь бакалавра), аспірантура з

різних спеціальностей (точні, природничі та гуманітарні науки) і 10 професійних факультетів, які готують спеціалістів різних галузей (юриспруденція, медицина, бізнес, охорона довкілля, теологія, архітектура, музика, образотворче мистецтво, акторська майстерність).

Йель вважають кузнею передусім гуманітаріїв, адже в середньому 45% випускників здобули тут освіту в цій сфері (на частку суспільних наук припадає 35%, а точні науки вивчають 20% студентів).

Йельський університет – мабуть, єдиний у світі, у якого є власне поле для гольфу.

Головним суперником Йеля (як у науковій, так і в спортивній сфері) вважається Гарвард, що логічно, адже якщо конкурувати, то лише з найкращими. Одним із традиційних елементів цього протистояння є гра – щорічна зустріч збірних Йеля та Гарварда з американського футболу. З грою пов'язано чимало драматичних історій. До прикладу, у 2004 році кілька студентів Йельського університету, переодягнувшись у вболівальників гарвардської збірної, стали біля входу і видавали своїм «однокашникам» пурпурові й білі (рідні кольори Гарварда) картки – залежно від місць. І переконували, що коли ті по команді піднімуть свої картки вгору, з них складеться величезний напис: «Вперед, Гарвард!». Звичайно, ніхто не наважився відмовитись підтримати рідну команду. Проте, коли сотні карток було піднято, на трибуні з'явився дещо інший напис – «МИ НЕВДАХИ». До речі, у кожній грі ось уже багато років поспіль бере участь один із найвірніших вболівальників Йеля – офіційний символ вишу бульдог Красунчик Ден (до речі, перший в історії американських вишів живий талісман). Одягнутий у традиційний йельський светр синього кольору, Красунчик Ден завжди сидить біля краю поля, підтримуючи свою команду. Зрозуміло, що впродовж існування вишу Денів було багато, деякі з них навіть прославилися лютою ненавистю до Гарварда – один з бульдогів голосно гавкав, коли його питали, що він думає про опонентів Йеля. Інший, мабуть, забувши, що пси бачать у чорно-білих кольорах, гарчав, якщо бачив поряд пурпуровий «гарвардський» колір. ■

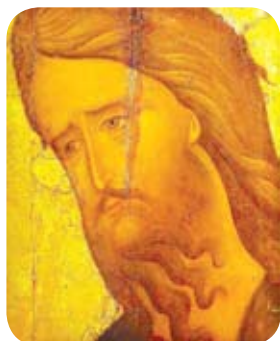
Підготувала Наталія Кузьма

Купальська ніч – найдивовижніше свято українців

Літніх свят українців є небагато, але вони є барвистими і мальовничими, як українська природа. «Один літній день – рік годує» – кажуть селяни. Тому влітку всі працюють у полі, дбають про врожай, а святкують Івана Купала, Петра і Павла, Володимира і Ольги, Маковея та Спаса. Хоча свято Спаса (19 серпня) зараховують уже до перших осінніх свят.

Іван Предтеча народився в день літнього сонцевороту, в час древнього язичеського свята Купала – це був великий день очищення водою і вогнем

ІСТОРІЯ РІЗДВА СВЯТОГО ІВАНА ПРЕДТЕЧІ, ХРЕСТИТЕЛЯ ГОСПОДНЬОГО

Про християнські джерела великого свята Різдва святого Івана Хрестителя розповідається в Євангелії від Луки (1:5–25). Решта Євангелій розповідають уже про Івана Предтечу як про дорослу людину і про події з його життя.

Батьки Івана були літніми людьми, вони вже втратили надію будь-коли народити дитину. Але сталося чудо – у благочестивій родині священника Захарія та його дружини Єлизавети народився хлопчик, якого назвали Іваном, що давньоеврейською мовою означає «Предтеча», тобто той, хто прийде перед месією.

Ось як про це сказано в Євангелії від Луки:
«У дні Ірода, царя Юдейського, був священник на ім'я

Захарія, з денної черги Авієвої, і жінка його з дочок Ааронових, а ім'я її Єлисавета. Обоє вони були праведні перед Богом, виконуючи усі заповіді і настанови Господні бездоганно. У них не було дітей, бо Єлисавета була неплідна, і обоє були вже похилого віку. Одного разу, коли він за чином своєї черги служив перед Богом, за звичаєм священства, йому випало покадити, ввійшовши до храму Господнього, а вся безліч народу молилася зовні під час кадіння. Тоді з'явився йому ангел Господній, стоячи праворуч жертовника кадильного. Збентежився Захарія, побачивши його, і страх напав на нього. Ангел же сказав йому: не бійся, Захаріє, бо почута молитва твоя, і жінка твоя Єлисавета народить тобі сина, і наречеш ім'я йому Іоанн; і буде тобі радість і втіха, і багато хто народженню його зрадіє, бо він буде великий перед Господом; ні вина, ні хмільного напою не питиме і Духа Святого сповниться ще від утроби матері своєї. І багатьох з синів Ізраїлевих наверне до Господа Бога їхнього. І йтиме перед Ним з духом і силою Іллі, щоб повернути серця батьків до дітей і непокірних – до мудрості праведників, щоб приготувати Господові народ звершений. І сказав Захарія ангелові: з чого я пізнаю це? Бо я старий, і жінка моя постарілася у днях своїх. Ангел сказав йому у відповідь: я Гавриїл, що стою перед Богом, і посланий говорити з тобою і благовістити тобі про це. І ось ти будеш мовчати і не матимеш можливості говорити до того дня, коли збудеться це, за те, що ти не повірив словам моїм, котрі збудуться свого часу. Люди чекали на Захарію і дивувалися, що він забарився в храмі. Він же, вийшовши, не міг говорити до них; і вони зрозуміли, що він бачив видіння в храмі; і він говорив з ними знаками і залишався німим. А коли закінчилися дні служіння його, повернувся до свого дому.

Після тих днів зачала Єлисавета, жінка його, і таїлася п'ять місяців, кажучи: так сотворив мені Господь у ті дні, коли зглянувся на мене, щоб зняти з мене ганьбу перед людьми...»

Засумнівався в словах Ангела Захарія – розповідається далі у Євангелії, – і Ангел з волі Божої наклав на уста Захарії німоту. І був Захарій німий до того часу, поки його дружина Єлисавета не народила сина. Зрадів Захарій і склав подячну молитву Господу і назвав сина Іваном.

І далі в Євангелії від Луки (1:57–80) розповідається:

«...Єлисаветі ж настав час родити, і вона народила сина. І почули сусіди й родичі її, що звеличив її Господь милістю Своєю, і радувалися з нею. І восьмого дня прийшли обрізати немовля, і хотіли назвати його ім'ям батька його – Захарією. На це мати його сказала: ні, хай буде названий Іоанном. І сказали їй: адже нікого нема в роді твоїм, хто звався б ім'ям тим. І питали знаками в батька його, як би він хотів назвати його. Попросивши дощечку, написав слова: Іоанн буде ім'я йому. І дивувалися усі. І відразу відкрилися уста його і язик його, і він почав говорити, благословляючи Бога. І був страх у всіх навколишніх жителів; і в усій країні юдейській розповідалося про все це. Усі, хто чув, поклали це в серці своїм і говорили: ким буде дитя це? І рука Господня була з ним. І Захарія, батько його, сповнився Духа Святого і пророкував, кажучи: благословен Господь Бог Ізраїлів, що відвідав народ Свій і створив визволення йому...»

Іван Предтеча народився за шість місяців до народження Ісуса Христа – в день літнього сонцевороту, в час древнього язичеського свята Купала. Це був великий день очищення водою і вогнем у час «повороту сонця з літа на зиму». На слов'янських землях відбулось поєднання двох свят нової християнської релігії та традицій і звичаїв давньої землеробської культури. Впродовж століть ці свята так переплелися, що сучасні українці називають це свято Івана Купала. Святують його і в церквах, віддаючи шану Різду Івана Хрестителя, і на берегах річок та водойм з обрядовим очищенням водою та вогнем. Щоправда, останні обряди набули вже більш театралізованого вигляду, і у вік розвитку інформаційних та комунікативних засобів – це вияв пошани сучасних поколінь до традицій і звичаїв предків.

НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ ТА ЗВИЧАЇ НА ІВАНА КУПАЛА

Івана Купала – збігається із християнським святом Різдва Івана Хрестителя. У ніч із 6 на 7 липня, ще до сходу сонця, ішли жінки луками, до лісу збирати цілюще зілля. Напосні ранковою росою, усі трави, зібрані напередодні Купала, мали велику цілющу силу, рятували не тільки від хвороб, але й допомагали знищити нечисту силу або чиюсь ворожбу. Цілющу силу мала і роса, зібрана на луках до схід сонця. Її зберігали в пляшечках за образами і використовували для лікування очей або від сильних зурочень, а також для загоювання ран.

У цю ніч відбувалися й усі головні дійства, пов'язані з міфологічними богами Купалом та Мареною. Фактично селяни святкували «поворот сонця на зиму», водночас не забуваючи віддати йому шану. У кожній місцевості були свої обряди, але всюди простежуються подібні мотиви. Так, головними героями свята, як уже зазначалося, є Купало та Марена. Купало, за прадавніми віруваннями, – це бог достатку і врожаю, а його пара Купалиця – Марена, весняна богиня вологи й дощу.

Напередодні хлопці та дівчата виготовляли опудала Купала та Марени, як правило, із соломи. Їх дівчата та хлопці приносили і встромляли у землю. Між ними розкладали багаття, що розпалювали добуванням «нового вогню», тобто тертям двох сухих полін, чи вибивши вогонь із кресала.

Дівчата співали, водячи хороровод:

Ходили дівочки коло Мареночки,
Зелені два дубочки – парубочки,
Червона калинонька – то дівочки...

Опудало Купала обкладають соломою і підпалюють, парами перестрибують через вогонь і при цьому співають:

Та купався Іван,
Та й у воду впав.
Було тобі, Івасеньку, не купатись
Та із нами прогуляться.
Перекладу кладочку
Через моравочку,
Вербову, вербову,
Час вам, дівочки, до дому, до дому!

Потім дівчата беруть Марену і йдуть до води та кидають у річку. Хлопці обливають дівчат джерельною водою і обливаються між собою. Купатися з Мареною у річці – справа небезпечна: незчуєшся, як чорний вир схопить.

Ой, купалочка купалася,
Та на берегу сушилася,
Та й тому люди дивувалися.

Вогонь і вода у цьому обряді відігравали очисну роль. Люди вірили, що стрибаючи через вогонь та обливаючись водою, вони очистились від усієї нечисті та різних хвороб, «бо хто цього не зробиць, то цілий рік хворітиме». Такі самі ритуальні дії ми спостерігали і під час зимових свят українців.

У чарівність цієї ночі вірили всі. Дівчата виплітали вінки і, прикріпивши до вінків запалені свічки, пускали їх на воду. Котрий вінок пропливе, і свічка не загасне, у тієї дівчини доля буде щасливою. Якщо вінок прибіється до проти-

лежного берега, то й дівчина цього року «пристане» до когось, тобто вийде заміж. Хлопці ж придивлялися до вінків своїх коханих і старалися вилловити з річки заповітний. Це вже була не прикмета, а майже закон – з тією дівчиною й одружиться цього ж року.

Не тільки цілющими властивостями славилися трави, зібрані у ніч на Купала. Якщо мати особливе щастя, то можна почути, як трави розмовляють. А ще вони можуть вказати (як розрив-трава), де знаходяться скарби, бо в купальську ніч вони світяться. Також шукали і цвіт папороті. Кажуть, що ті, до кого особливо прихильні древні боги, такі знаходили його. А от чи мали ті люди потім бажане щастя – про це в давніх переказах не сказано.

Щоб вберегти в купальську ніч свої житла від нечистої сили, жінки майлі їх чорнобилем-полином, а дівчатам запихали полин за пазуху, «щоб русалки не залоскотали». Ще обспали обійстя, а зокрема хліви, свяченими сіллю з маком, «щоб відьми коров не вдоїли». Щоб добратись до корови чи іншої душі, нечистій силі треба було мак визбирати, а сіль їй памороки забивала. От до схід сонця не встигала нечиста сила до когось дістатися. Ті жінки, діти яких померли не своєю смертю, ішли на могилки і палили поминальні вогні – «щоб грішним душам на тому світі було видно, а та мати, яка перша запалить поминальну свічу, врятує душу своєї дитини: Бог простить їй гріх і забере до раю».

Повернувшись додому на світанку, ті дівчата, що не пускали на воду своїх вінків, знімали їх та зберігали впродовж року. Сплетені вінки були з цілющих трав, їх використовували як лікувальні засоби від застуди, пристріту, щоб знімати зурочення та за інших потреб.

Обряди спалення – це давні поховальні обряди наших пращурів. Це особливий вияв поваги і спосіб переходу у вічність, а з вічності – знову повернення на землю. Купала відправили у світ предків, але через рік він повернеться. А Купалицю – Марену утопили, тобто відправили у її світ води, щоб вона відпочила від своїх трудів і знову, через рік, разом із своєю парою Купалом прийшла на землю народити до життя і трави, і ліси, і поля, і допомогла людям виростити новий урожай. Бо там, де є хліб, є і достаток. Там, на щасливій землі, співають щасливі та багаті люди.

НАРОДНІ ПРИКМЕТИ, ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ:

- Велика роса на Івана – буде урожай огірків.
- До святого Івана робить муха на пана.
- Хто не посіяв жита на Івана Богослова, не варт і доброго слова.
- На Івана Купала баба муки не мала, а на святого Петра пирогів напекла.
- Після Івана Купала вже не треба жупана.
- Купальська ніч зоряна – добрі гриби вродять.
- Дощовий Купало – на неврожай.

Ірина Квасниця,
президент Західноукраїнської Асоціації
«Спадщина України»,
член Національної спілки журналістів України

Унікальне дослідження провели американські вчені: впродовж півроку група дослідників Інституту Да Вінчі вивчала сотні інновацій у світі грошей, оцінюючи їх за спеціально розробленою бальною системою. За підсумками цієї роботи в хронологічному порядку був складений список з десяти винаходів ХХ століття, що найбільше вплинули на світову грошову систему.

10 найбільших винаходів ХХ століття у сфері грошей

■ Електронний касовий апарат

Електронний касовий апарат уперше продемонстрував 1906 року Чарльз Франклін Кеттерінг – винахідник першої електричної системи запалювання, автоматичного стартера для автомобільних двигунів і першого генератора, що працює від двигуна. Електронна каса заклала основи збирання даних та аналізу операцій, які до цього неможливо було собі уявити, що привело до сучасного прогнозного моделювання та інвентаризації...

■ Електронні гроші

Сучасний сервіс грошових переказів бере початок з 1918 року, коли Федеральний резервний банк США вперше переказав гроші через телеграф. Однак широко застосовувати електронні гроші почали 1972 року, коли було організовано автоматичну розрахункову палату, щоб забезпечити Національний банк США і комерційні банки електронною альтернативою з обслуговування чеків. Схожі системи з'явилися в Європі практично одночасно. І вже понад 20 років електронні гроші використовують усюди у світі.

Хоча банки використовують електронні грошові перекази кілька десятиліть, середньостатистичний споживач одержав можливість користуватися такими переказами зовсім недавно. Причинами цього є потужність, яка дедалі зростає, і здешевіння комп'ютерів, а також досягнення комунікаційних технологій, що уможливили дешевий глобальний процес взаємодії. Тепер цифровий переказ грошей – реальність для мільйонів людей по всьому світу.

■ Перший броньований автомобіль

Сучасна індустрія броньованих автомобілів була заснована 1920 року зі створенням першої комерційної броньованої машини (простіше кажучи, інкасатора) в St. Paul у штаті Мінесота.

Цей автомобіль дозволив безпечно перевозити великі суми грошей.

■ Кредитні бюро

Протягом 1930-х років на Мангеттені Льюїс Теппен обслуговував кредити свого брата для оптової торгівлі шовком і зібрав чимало інформації у цій сфері. Він усвідомив, що цей аспект може зацікавити інших продавців, яким потрібна подібна інформація. Розділяючи цю інформацію та обслуговуючи різних постачальників, Теппен зрозумів, що означає термін «економічна рівновага», і допоміг заснувати бізнес з обслуговування кредитів у США. Він збирав інформацію з усього світу, щоб знати про платоспроможність, перспективи та особливості місцевого бізнесу. Організував інформаційний центр, що міг швидко збирати нові запити і додавати інформацію. Агентство Теппена пізніше стало відомим, як R.G.Dun&Co, злилося з компанією Bradstreet 1933 року. Так з'явилося Dun&Bradstreet – провідне сучасне агентство в галузі звітності по кредитах.

Для впорядкування кредитних відносин два математики (Білл Фейр та Ерл Ісаак) зі Стенфорда 1956 року створили систему Fico Credit-scoring. Вони правильно зрозуміли, що кредиторам не потрібна «історія» кредиту, а необхідний точний прогноз. За допомогою склад-

них математичних розрахунків було виведено цифру між 300 і 900, що могла точно прогнозувати майбутню цінність кредиту.

■ Банкомат

Патенти на винахід банкоматів свого часу одержали декілька людей. Так, винахідник Лютер Джордж Сіміян винайшов банкомат у 1939 році. Він одержав 20 різних патентів на свій винахід і створив корпорацію «Сіті-груп», щоб його ідея набула застосування. Однак через 6 місяців роботи банк заявив, що попит на банкомати низький.

Дон Ветцель також мав патент і був творцем концепції сучасного банкомата. Ідея прийшла до нього, коли він стояв у черзі біля Далласького банку. У цей час (1968) Ветцель був віце-президентом відділу планування в Docutel, компанії, що працювала над удосконаленням обладнання з перенесення багажу. Два інші винахідники, які також одержали патент – Том Барнс, головний інженер-механік, і Джордж Честейн, інженер-електрик. Для створення та удосконалення банкоматів треба було 5 мільйонів доларів і кілька років роботи. Концепція їх роботи була заснована 1968-го, робочий прототип з'явився в 1969. А Docutel одержав патент в 1973. Перший робочий банкомат був установлений у Нью-Йорку в Хімічному банку.

У першому банкоматі гроші не можна було автоматично зняти з рахунку, адже рахунки не були з'єднані комп'ютерною мережею з банкоматом. Так що їхніми послугами дозволялося користуватися тільки перевіреним клієнтам. Ветцель, Варнс і Честейн також винайшли перші картки для банкоматів – з магнітної смуги і персональний код для зняття грошей. Вони повинні були відрізнитися від кредитних карток, тому на них могла міститися інформація про рахунок.

Відтоді, як стягнення комісії грошових сум стало законним, кількість банкоматів збільшилася з 200 до 352 тисяч. За останні 6 років банки та інші установи встановили більше банкоматів, ніж у попередню чверть століття.

Зараз банкомати перевищують кількість банківських філій у співвідношенні більш ніж 4 до 1. Вони встановлені на 144 круїзних і військових кораблях США, щоб моряки могли одержувати готівку. Американці проводять понад 1.1 мільйона операцій через банкомат на місяць – близько 26.000 операцій щохвилини.

■ Кредитна картка

Індустрія кредитних карток розвивається в США з 1930-х років, коли нафтові компанії і мережі готелів почали випускати кредитні картки для того, щоб клієнти використовували їх на заправках та у готелях.

Другий тип кредитної картки, банківська кредитна картка, був введений у 1950-х роках. Протягом 10 років декілька фінансових франчайзерів працювали для того, щоб утворити сьгоднішні компанії кредитних карток. В 1951 Національний банк імені Франкліна в Нью-Йорку представив першу реальну кредитну картку. 16 серпня 1966 року група банків об'єдналася і створила MasterCard International.

Кредитні картки дали можливість споживачам купувати в борг.

■ Штрих-коди

Штрих-код був уперше винайдений для залізниці, щоб знати, які двигуни перебувають у вагонах. Їх зазначали на боці вагонів, з певною системою на універсальній відстані від землі. Коли світ бізнесу усвідомив, як

добре працювала система, ці «залізничні штрих-коди» перетворилися на UCP-систему, яку ми знаємо сьогодні.

Винахід штрих-коду зробив більш доступним одержання інформації про пересування та обсяг продажу товарів. Це дозволило виробникам товарів вчасно реагувати на попит.

■ Смарт-карта

Роланд Морено, «батько мікрочипа», одержав свій перший патент на Смарт-карту 1974 року. Такі картки вперше використали через декілька років, однак надійшли критичні відгуки. Вони були досить універсальні, але їх виробництво було дуже витратним.

Мініатюризація електронних компонентів 1978 року уможливила масове виробництво смарт-карт для широкого вжитку. Відтоді попит на них зріс настільки, що тепер їх можна зустріти по всьому світу.

Завдяки тому, що в смарт-карті міститься мікропроцесор, вона може обмінюватися інформацією із центральним комп'ютером. Її використовують для зберігання інформації про попередні угоди, одержання даних від банку і проведення платежів на визначену суму. Також може містити інформацію про власника. Застосування смарт-карт стало модним практично відразу.

■ Електронні таблиці

Бухгалтерські таблиці існували століттями. Але електронні таблиці Дена Брікліна не тільки зробили революцію в бухгалтерії, але й захопили ринок прикладних програм для персональних комп'ютерів. Батьком електронних таблиць називають Дена Брікліна, оскільки саме він створив першу зручну у використанні електронну таблицю. Ден Бріклін готувався до одного із семінарів у Гарвардській бізнес-школі, розробляючи систему аналізу на основі електронних таблиць. Він міг або зробити це вручну, або використати громіздкий комп'ютер мейнфрейм. Але пішов іншим шляхом. Йому потрібна була програма, що дозволяла б бачити ці таблиці відповідно до того, як їх створюють.

До осені 1978 року Бріклін створив перший варіант своєї програми. Вона дозволяла вводити дані та керувати ними в таблиці з 5 стовпців і 20 рядків. Потім, у 1987 році, Microsoft запустив Windows, де була електронна таблиця Excel. І до 1989 року, коли ця операційна система стала досить популярною, Excel став однією з головних програм компанії.

Тепер комп'ютерні користувачі можуть досліджувати великі масиви даних, керувати ними. Зараз комірки можуть містити не тільки числа, але й формули, що дозволяє перераховувати всі дані, змінивши лише кілька цифрових значень.

■ RSA-кодування (шифрування)

Прорив у галузі RSA-кодування уможливив його використання більшою кількістю людей. Адже зникла необхідність активної участі в спілкуванні людини, що зашифрувала текст, із тим, хто його розшифровував на іншому кінці мережі.

Алгоритм був придуманий Рональдом Рівестом, Аді Шаміром і Леном Адельманом (термін RSA походить від перших букв їхніх прізвищ) у комп'ютерній лабораторії MIT у 1976-1977 роки.

Шифрування – це неодмінна умова обміну приватною інформацією через загальні інформаційні мережі, зокрема й інтернет. ■

За матеріалами
finance.ua

Маленьке відзначення великого ювілею першої Конституції у світі

На жаль, більшість українців не знає того, що три століття тому їхні славні і мудрі предки ухвалили перший у світі Основний Закон

Мабуть, не знав цього і Найбільший Українець Тарас Шевченко, коли 1857 року з надією запитував: «Коли діждемось Вашингтона з новим і праведним законом?». А «праведний закон» в Україні був написаний за 77 років до американської і за 81 рік до польської і французької конституцій, які вважають найстарішими у світі. Його день народження – 5 (16) квітня 1710 року, а називається «Пакти й Конституції законів та вольностей Війська Запорозького» (Конституція Пилипа Орлика).

Її було ухвалено у м. Бендери (тепер Молдова), де осів перший екзильний український уряд після рокової для України битви під Полтавою. Тому в літературі цей нормативно-правовий акт інколи ще називають Бендерською Конституцією. Зі спогадів Гетьмана випливає, що він склав найбільшу частину цієї конституції, а окрім нього, до її написання долучилися А. Войнаровський, К. Гордієнко, Карпенко «і ще деяких прізвищ не пригадую». Ними, на думку дослідників, могли бути Г. Герцик, Л. Горленко.

У Конституції чітко проглядаються права і демократична держава, природне право нації на політичне самовизначення. Європа до нього прийшла у ХІХ ст.

Славетний син України

Сам же Пилип Орлик є одним із славетних синів України, тому хоча б стисло варто згадати його життєпис. Родове коріння майбутнього Гетьмана України і автора першої Конституції сягає Чехії часів Яна Гуса. Народився він 11 (21) жовтня 1672 р. в с. Косуті на Віленщині. Помер 24 травня (4 червня) 1742 р. в Ясах, де і похований. Був блискуче освіченою людиною свого часу. Здобувши початкову освіту в Литві, закінчив Києво-Могилянську Академію. Окрім української, вільно володів латинською, польською, французькою, німецькою, турецькою мовами.

Природний розум і ґрунтовна освіта допомогли йому зробити стрімку кар'єру. Тридцятирічному Пилипу Орлику прихильний до нього Іван Мазепа пропонує посаду Генерального писаря, а через вісім років по смерті Великого Гетьмана його теж обрано гетьманом. Всі подальші роки свого життя Пилип Орлик жертвовно служив Україні, справі відновлення її державності. Намагаючись створити антиросійську коаліцію для визволення своєї Батьківщини, він переконував владомощів європейських країн, що приєднання України до Росії порушить баланс сил на континенті. Незабаром так і сталося. Його «панорамного мислення» не зрозуміли і не оцінили тодішні провідники Європи, як,

здається, не зробили для себе висновків з цього уроку й тепершні.

Пилип Орлик залишив багатогранну політико-правову та літературну спадщину («Вивід прав України», маніфести, універсали, листування, щоденники, панегіричні поеми), яка розкидана по архівах Європи та важко доступних виданнях. Але увіковічив він своє ім'я передусім «Пактами й Конституціями...» – діамантовою оздобою золотого фонду українського та світового конституціоналізму.

Соборність України – найбільша цінність

«Пакти і Конституції...» були написані тодішньою українською книжкою і латинською мовами, складались з преамбули, 16 розлогіх статей, закінчувалися Присягою новообраного гетьмана України Пилипа Орлика, «посвідчувались» шведським королем Карлом XII.

Конституція закріплювала основні принципи державного ладу України, її внутрішньої і зовнішньої політики. Ці принципи впливали з національних правових традицій і надбань, були співзвучними із загальноєвропейськими передовими ідеями. Варто зазначити, що чимало з них у Західній Європі лише обговорювали і теоретично обґрунтовували.

Конституція фіксувала норми про необхідність відновлення української соборної держави. Прикро, але соборність України стала розмінною монетою для багатьох її сьогодинських політиків. У Конституції ужито три назви нашої держави: Україна, Мала Русь та Військо Запорозьке, яке трактувалось як територія з особливим автономним статусом у межах усєї держави (статті 4,5).

Конституція передбачала здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову (Генеральна Рада – Гетьман – Генеральний суд), що впливало з практики управління у Запорізькій Січі. Для порівняння, французький мислитель Шарль-Луї Монтеск'є майже чотири десятиліття потому завершив теорію розподілу влад. Для підтвердження практичної сув'язі цієї норми із сучасністю звернемось до 6-ї статті чинної Конституції: «Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову».

Законодавчу владу уособлював тодішній парламент – Генеральна Рада, яка складалася з генеральної старшини, цивільних полковників, генеральних радників (делегатів від полків), полкової старшини, сотників та представників від Запорізької Січі.

Главою держави був Гетьман. На термін виконання повноважень йому надавали рангові маєтності з чітко визначеними прибутками (статті 6, 7, 8). Разом із Радою генеральної старшини він здійснював виконавчу владу, яка на місцях переходила до виборних цивільних полковників та полкової старшини, сотників, сотенної старшини. Вибори полковника узгоджувались з Гетьманом, він мав затвердити новообраного полковника, але не міг впливати на перебіг подвійних виборів (стаття 8). Норма про ці вибори двома станами – козаками та «простим людом» започаткувала загальне виборче право для чоловіків. Для порівняння, у конституційно-парламентській Австро-Угорській монархії таке право чоловіки з 24 років одержали лише через два століття, у 1907 р.

Обсяг повноважень Гетьмана з вершини нинішнього конституціоналізму не дає підстав для однозначного визначення форми правління в Україні за Конституцією П. Орлика. Можна говорити про встановлення нею як парламентсько-президентської, так і президентсько-парламентської республіки. Мабуть, все-таки ближчий до наукової істини другий варіант. Самого ж П. Орлика з певними застереженнями можна вважати першим президентом України.

Українська православна церква – подалі від Москви

Судову владу мав здійснювати Генеральний суд, відокремлення якого від гетьманської влади передбачала стаття 7 Конституції.

Також Конституція П. Орлика передбачала автокефалію української православної церкви, її повернення з підпорядкування Московському патріархату до Константинопольського, не дозволяла поширення неправославних віросповідань (стаття 1). Перша частина цього положення, на жаль, не реалізована і досі, а друга – вимагає детальнішої уваги до себе сучасних українських законодавців.

Чільне місце в Конституції посіли культурно-освітні (стаття 1) і соціально-економічні питання (стаття 9-12), організація місцевого самоврядування і магдебурське право (стаття 13). У Конституції чітко проглядаються правова і демократична держава, природне право нації на політичне самовизначення (Європа до нього прийшла у ХІХст.), права людини, її соціальний захист. У зовнішній політиці наголос зроблено на її миролюбності, на шведській протекції з гарантією незалежності та цілісності України (стаття 2), відтворенні військового союзу з Кримським ханством, установленні міцного миру з ним (стаття 3).

Усе своє життя Пилип Орлик жертвовно служив Україні, справі відновлення її державності

Сьогодні одні дослідники Конституції Пилипа Орлика вважають її тільки політико-правовою пам'яткою, інші, серед яких і знавець цієї проблеми, відомий український історик Омелян Прицак, стверджують, що вона діяла на Правобережній Україні до 1714 р. Переважають прихильники другого твердження. Як це не дивно, але наше конституційне світове піонерство окремих науковців ставлять під сумнів в Україні, а за її межами просто замовчують цей факт. Так, польський конституціоналіст Даріуш Дудек вже у 2008 р. стверджує, що «першою польською і водночас європейською конституцією був Статут Уряду (Речі Посполитої – І.Б.) від 3 травня 1791 р.». Не віриться, що він не знає про Конституцію Пилипа Орлика. Отже, маємо справу з відвертим замовчуванням, свідомим пресмикуванням очевидної історичної правди...

А ось чи можна вважати названий Статут Уряду Польщі, який складався з 11 статей, конституцією у сучасному розумінні цього слова – ще треба подумати. Радше, це конституційний акт.

Завершую тим, з чого і почав. На жаль, Українська держава мізерно мало зробила для поширення знань про Конституцію Пилипа Орлика не лише в Україні, а й у світовому інформаційному та науковому просторі. Зокрема, ЮНЕСКО слід було запропонувати оголосити 2010 р. роком Конституції Пилипа Орлика, а 5 (16) квітня – Міжнародним днем Конституції. І однозначно – 5 (16) квітня має стати державним святом – Днем Конституції України. А відповідна норма повинна це зафіксувати у новому Основному Законі нашої держави.

Конституція П. Орлика – одне з багатьох яскравих свідчень, що українці завжди брали активну участь у формуванні європейських правових (і не лише) цінностей. Вона могла б прикрасити історію будь-якої нації. Це не пафос, це правда. ■

Ігор Бегай,
кандидат політичних наук,
доцент Львівського інституту банківської справи
УБС НБУ

Варто подивитися

Наталія Кузьма,
завідувач сектору прес-служби УБС НБУ

**Художній
фільм
«Розмальована
вуаль»**

У сюжеті йдеться про сімейну пару – лікаря та його дружину Кітті. Після зради жінки пара відправляється у віддалене поселення в Китаї, щоб боротись зі спалахом епідемії холери. Вражена відданістю чоловіка роботі, Кітті дивиться на нього іншими очима і знову закохується. Для мене цей фільм як повчання: ніколи не можна осуджувати інших людей чи поспішати формувати остаточну думку, адже люди в різних ситуаціях проявляють себе по різному. Деколи за образом нудного чи «сірого» колеги криється справжній та вірний друг, чи навпаки – за мішурою веселощів і впевненості може жити слабка людина. Коли ти опиняєшся в критичній ситуації, наприклад, між життям та смертю, відпадає все штучне, несправжнє, а залишається твоя справжня суть. А ще – шляхи Господні незвідані. Насолоджуйтесь чудовою грою акторів, зворушливими емоціями та непередбачуваними поворотами сюжету! ■

Варто почитати

Ірина Жеребило,
заступник директора ЛІБС
з виховної роботи

**«Зв'язки
вирішують все»,
Дарсі Резак,
Джуді Томсон
та Гейл Холгрєн-Резак
2009, Манн, Іванов та
Фербер, 208с.**

Як відомо, зв'язки вирішують все, або майже все. Можливо, чоловік, з яким ви їхали вранці в одному ліфті, – ваш майбутній бос. А жінка, яку ви часто зустрічаєте під час вранішньої пробіжки, – директор компанії, співпраці з якою ви добиваєтесь. І не виключено, що вчора за сусіднім столиком в кафе снідав потенційний спонсор вашого нового проекту.

Ця книга про психологію людських стосунків та відносин, проте, чому найкращий діловий контакт – контакт особистий. Про те, що випадкове знайомство може змінити вашу кар'єру, стати новим етапом у веденні бізнесу, про те, чому візитна картка подекуди важливіше за гроші. Звичайно, не завжди виходить застосовувати «книжні істини» на практиці, і отримувати від цього бажаний результат. Але, безсумнівно, ця книжка змусить подивитися на ваших випадкових сусідів під іншим, цікавішим кутом. ■

Варто послухати

**Ольга Богомолець.
Ліні Костенко Con Amore./Гіацинтове Сонце/. (2 CD).**

«Гіацинтове сонце» – зворушливий тандем двох великих українок сучасності Ліни Костенко та Ольги Богомолець. «Її душа почула мої слова» – так сказала Ліна Костенко про автора-виконавицю сучасних та старовинних українських романсів, доктора медичних наук, головного лікаря Клініки лазерної медицини Інституту дерматокосметології Ольгу Богомолець. Хто знає принципівість, безкомпромісність та вимогливість Ліни Костенко – зрозуміє, чого варта така оцінка.

У вирі щоденних турбот знайдіть час, аби послухати ці неймовірно зворушливі пісні. Ви потрапите у поетичний світ пісні, яка заворує, обплітає тонким мереживом почуттів, змушує замислитись та відчувати глибинну філософію життя. ■

Тамара Смовженко,
ректор УБС НБУ